

NOTA RUIMTE

RUIMTE VOOR ONTWIKKELING

Katern over nieuw
ruimtelijk beleid in 2006

Ministerie van VROM

NOTA RUIMTE

RUIMTE VOOR ONTWIKKELING

Katern over nieuw ruimtelijk beleid in 2006
Ministeries van VROM

EEN KATERN VOOR GEMEENTEN

De Nota Ruimte is niet voor bange mensen. Dit kabinet nodigt u nadrukkelijk uit het heft in eigen handen te nemen bij het ruimtelijk vormgeven van de ontwikkeling van ons land. U krijgt 'ruimte voor ontwikkeling', zoals de titel van de Nota belooft. Kansen staan centraal, niet regels en restricties. Dat vereist ander beleid, maar ook een andere houding van alle betrokkenen. Bij minder nadruk op ordening en meer op ontwikkeling hoort, wat Amerikanen noemen, een 'can do'-mentaliteit. Wij moeten elkaar stimuleren in inventiviteit en het grijpen van kansen.

Het kabinet vertrouwt erop dat u als gemeente, samen met de provincie en private partijen in veel gevallen heel goed zelf de ontwikkeling van de ruimte ter hand kunt nemen. Net als maatschappelijke organisaties en burgers hebt u vaak uitstekende ideeën. Het motto van het beleid is daarom "decentraal wat kan, centraal wat moet". De taak van het rijk is de voorwaarden te scheppen, zodat provincies, gemeenten en alle andere partijen aan de slag kunnen. Dat betekent belemmeringen wegnemen en de uitvoerders van het beleid stimuleren en met kennis en kunde terzijde staan.

Dit kabinet maakt werk van een overheid die met één mond spreekt: vandaar één gezamenlijke Nota Ruimte en één uitvoeringsagenda. Het rijk is verantwoordelijk voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur, voor projecten van nationaal belang, en de 'spelregels' om te zorgen voor een generieke basiskwaliteit in heel Nederland. Gemeente, neem samen met uw provincie het voortouw in uw eigen gebied. Consequentie kan zijn dat daarmee de ontwikkeling in Friesland anders zal lopen dan in Noord-Brabant, of in Schagen anders dan in Buren. Dat juich ik toe. Want zo nemen variatie en keuzemogelijkheden in ons land toe.

Om dat waar te maken komen voor u, als gemeente, de nodige aanvullende instrumenten in de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro), in de Grondexploitatiewet en andere wetten. De mogelijkheden tot zeggenschap over de grond worden groter en planprocedures

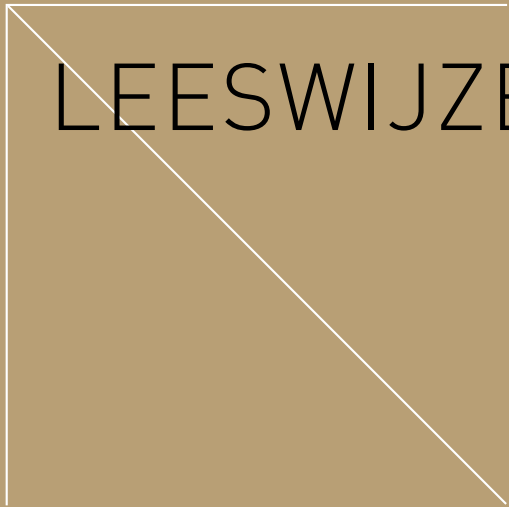
worden korter en efficiënter. Nota Ruimte, nieuwe Wro en verbeterde financiële regelingen versterken elkaar.

In de publiciteit is tot nu toe veel aandacht uitgegaan naar de Randstad en andere grote steden. Dit Katern legt het accent op kwesties die vooral kleinere gemeenten raken en die spelen in gebieden met een meer landelijk karakter. Het biedt u in handzaam formaat de kern van nieuw beleid en nieuwe instrumenten.

Ik hoop dat het u inspireert om de uitdaging aan te gaan, uw eigen kansen te creëren, en bij te dragen aan een land waar ook toekomstige generaties trots op kunnen zijn.

Sybilla M. Dekker

Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

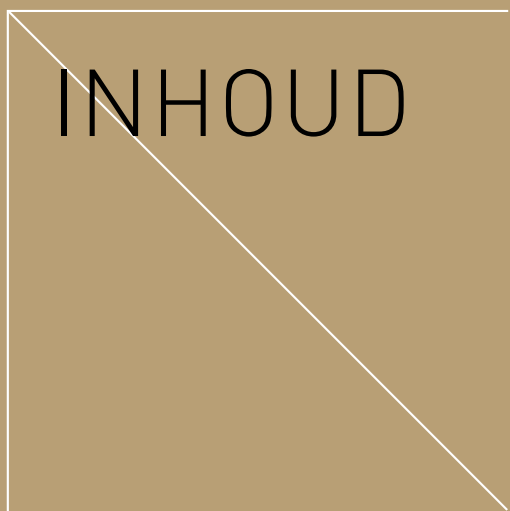
LEESWIJZER

Dit Katern bestaat uit enkele algemene hoofdstukken die de weg wijzen in de Nota Ruimte, en hoofdstukken die zijn toegespitst op kwesties waarmee vooral gemeenten met een landelijk karakter te maken hebben. Het Katern richt zich met name op die gemeenten. Het bevat een selectie van onderwerpen die het beleid vereenvoudigd en in hoofdzaken weergeeft. Voor het complete overzicht van het beleid en de precieze regels zult u de Nota Ruimte zelf ter hand moeten nemen. Aan het eind van de hoofdstukken in dit Katern vindt u verwijzingen naar de Nota Ruimte met de hoofdstukken waar u meer informatie over een bepaald onderwerp kunt vinden.

- Als opmaat is aan de hand van de fictieve gemeente Dinterzaal geschetst welke mogelijkheden een gemeente met uitbreidingsplannen heeft.
- Hoofdstuk 1 biedt u in hoofdlijnen de achtergrond van de vernieuwing van het beleid. Het beschrijft met welke aspecten u als gemeente vooral te maken krijgt.
- Hoofdstuk 2 benadrukt het praktische karakter van dit Katern en biedt u een overzicht van de belangrijkste instrumenten, uw 'gereedschapskist'.
- Aan de hand van hoofdstuk 3 kunt u vertrouwd raken met de belangrijkste nieuwe begrippen in het rijksbeleid.
- Hoofdstuk 4 is toegespitst op een selectie van onderwerpen die vooral de zorg voor landelijk gebied betreft.
- De bijlage geeft een overzicht van vervolgacties en afspraken om tot uitvoering te komen, inclusief bronnen waar u meer informatie over een en ander kunt vinden.

Let op:

De vernieuwing van het beleid is in volle gang. Dat betekent dat diverse onderwerpen nog in beweging zijn, zoals wetgeving die nog door het parlement moet worden vastgesteld. Dit Katern geeft de stand van zaken van begin 2006 weer. Het is raadzaam om voor de meest recente stand van zaken de website www.vrom.nl van het ministerie van VROM te raadplegen en www.ruimteforum.vrom.nl, een site die speciaal als platform voor kennisuitwisseling over de Nota Ruimte dient.

INHOUD

VOORWOORD

LEESWIJZER

DINTERZAAL

HOOFDSTUK 1 → NIEUW BELEID

1.1 Beleid voor de komende decennia

1.2 Waarom een nieuwe nota?

- 1.2.1 Nieuwe tijden stellen nieuwe eisen
- 1.2.2 Doorloop bestaand beleid
- 1.2.3 Nota Ruimte en andere planologische kernbeslissingen

1.3 Hoe u met het nieuwe rijksbeleid te maken krijgt

HOOFDSTUK 2 → UW GEREEDSCHAPSKIST

2.1 Samenhang van beleid en instrumenten

2.2 Veranderingen in wetten en regelingen

- 2.2.1 De nieuwe Wro (Wet ruimtelijke ordening)
- 2.2.2 Actief grondbeleid
- 2.2.3 Faciliterend grondbeleid en de Grondexploitatiewet
- 2.2.4 Watertoets
- 2.2.5 Wet luchtkwaliteit
- 2.2.6 Drie investeringsbudgetten: ILG – ISV – BDU
- 2.2.7 WGR-plus: samenwerken in 'plusregio's'

2.3 Veroorzakersbeginsel: kosten en baten eerlijk verdelen

- 2.3.1 Niet automatisch afwentelen op het rijk
- 2.3.2 Knelpunten vooraf begroten

HOOFDSTUK 3 → KERNBEGRIPPEN IN HET NIEUWE BELEID

3.1 Nieuwe ruimte voor ontwikkeling

- 3.1.1 Decentraal wat kan
- 3.1.2 Gebiedsontwikkeling
- 3.1.3 Publiek-private samenwerking
- 3.1.4 Water als structurerend principe
- 3.1.5 Lagenbenadering
- 3.1.6 Systeemverantwoordelijkheid en resultaatverantwoordelijkheid
- 3.1.7 Basiskwaliteit
- 3.1.8 Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur

3.2 Netwerken en steden

- 3.2.1 Nationale stedelijke netwerken
- 3.2.2 Rijksbufferzones
- 3.2.3 Locatiebeleid
- 3.2.4 Economische kerngebieden
- 3.2.5 Hoofdverbindingssassen

3.3 Water en groene ruimte

- 3.3.1 Provincies en gemeenten geven 'groene ruimte' vorm
- 3.3.2 De rol van water
- 3.3.3 Water bij locatiekeuze en herinrichting
- 3.3.4 Waterkwantiteit
- 3.3.5 Waterkwaliteit

3.4 Specifieke gebieden en thema's

HOOFDSTUK 4 → ZORG VOOR DE MEER LANDELIJKE GEBIEDEN

4.1 Landschappen ontwikkelen met kwaliteit

- 4.1.1 Basiskwaliteit
- 4.1.2 Nationale landschappen
- 4.1.3 Natuur

4.2 Woningbouw op het platteland

- 4.2.1 Bundelen en hergebruiken
- 4.2.2 Migratiesaldo nul
- 4.2.3 Recreatiewoningen omzetten

4.3 Rood voor groen

- 4.3.1 Ruimte nemen, kwaliteit geven
- 4.3.2 De uitdaging: méér kwaliteit
- 4.3.3 Instrumenten om kansen waar te maken

4.4 Landbouw en reconstructie

- 4.4.1 Landbouw in tijden van verandering
- 4.4.2 Greenports
- 4.4.3 Grondgebonden landbouw
- 4.4.4 Landbouwontwikkelingsgebieden voor glastuinbouw
- 4.4.5 Reconstructiewet concentratiegebieden

BIJLAGE

LIJST MET AFKORTINGEN

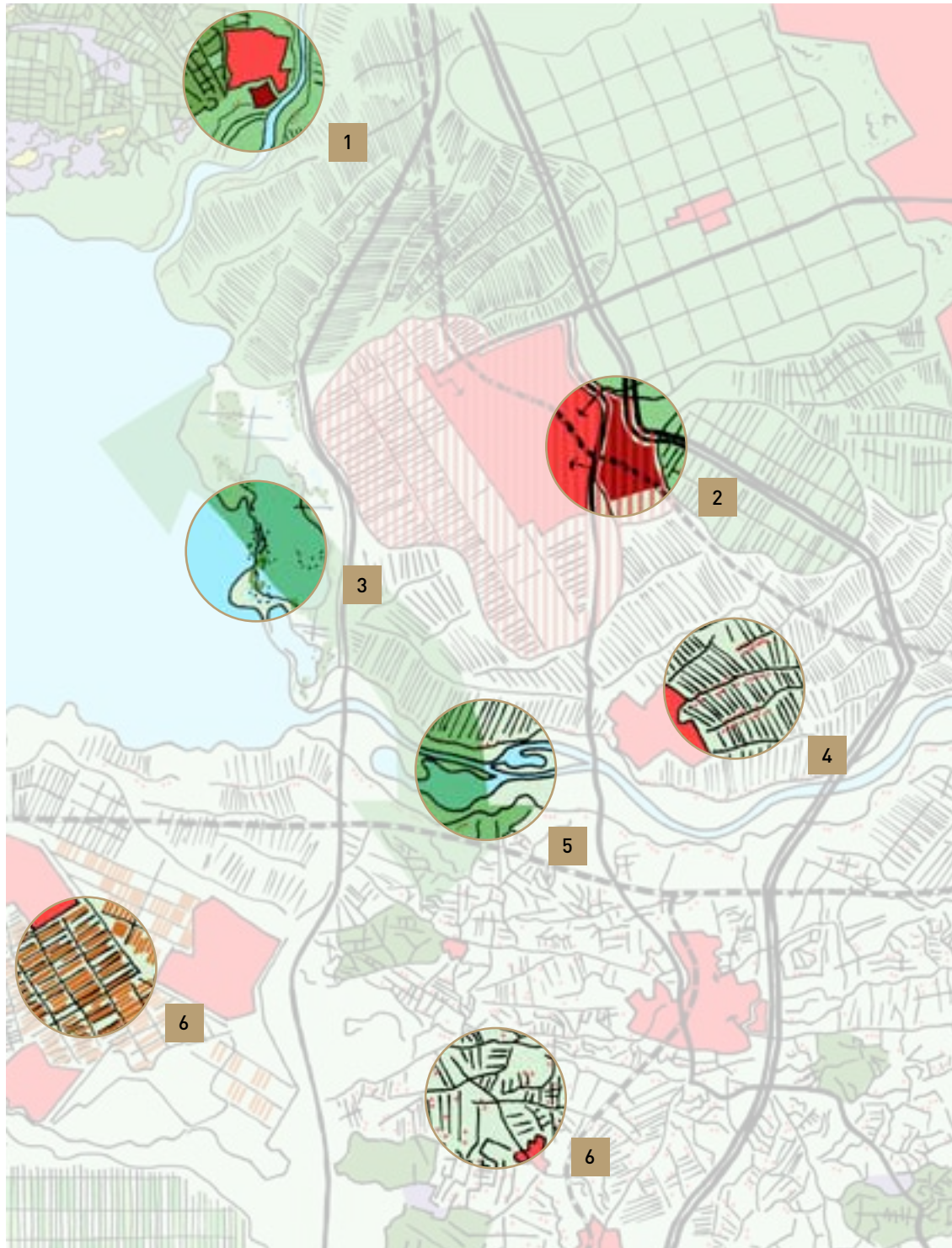

NEEM NU... DINTERZAAL

Dinterzaal is een kleine, welvarende plaats midden in Nederland. De gemeente ziet dat er vraag is naar woonruimte en wil een woonwijk van 250 woningen voor de komende 10 jaar mogelijk maken. Onder de Vinex lag de gemeente in een nationaal restrictief beleidsgebied zodat deze ambitie geen kans had. Nu zijn er ruimere mogelijkheden. Dinterzaal ligt volgens de Nota Ruimte in een nationaal landschap maar buiten de Ecologische Hoofdstructuur en buiten Vogel- en Habitatrictlijngebieden en aan een grote rivier. Die 250 woningen moeten de kernkwaliteiten van het landschap behouden of versterken ('ja, mits'-regime); ze moeten passen binnen het plafond voor het 'migratiesaldo nul' dat voor het nationale landschap geldt. De nieuwe locatie is geheel buitendijks gedacht, waardoor het idee moet passen in de Beleidslijn Grote Rivieren. We doorlopen in vijf grote stappen een fictief planproces.

RUIMTE IN ONTWIKKELING rond 'Dinterzaal' bijvoorbeeld

De kaart toont welke aspecten spelen rond de uitbreiding van 'Dinterzaal'. Dit is op de volgende pagina's uitgewerkt in een casus. De kaart toont ook wat er in de omgeving van 'Dinterzaal' speelt, met verwijzing naar de hoofdstukken waar over deze onderwerpen meer is te vinden.

1 Dinterzaal

Nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro)	2.2.1
Basiskwaliteit	3.1.7
PPS	3.1.3
Locatiebeleid	3.2.3
Ruimte voor de Rivier	3.3
Nationale landschappen	4.1.2
Landschappen ontwikkelen met kwaliteit	4.1
Migratiesaldo nul	4.2.2

2 Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur economie, infrastructuur, verstedelijking

Wet luchtkwaliteit	2.2.5
Watertoets	2.2.4
Verorzakersbeginsel	2.2
Rijksbufferzones	3.2.2
Hoofdverbindingssassen	3.2.5
Nationale stedelijke netwerken	3.2.1
Bundelingsgebieden	4.2.1

3 Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur water, natuur en landschap

Vogel- en Habitatrictlijn	4.1.3
Natuurbeschermingswetgebieden	4.1.3
Ecologische Hoofdstructuur	4.1.3

4 Rood voor groen: bouwen in het landelijk gebied

4.3

5 Ruimte voor de Rivier

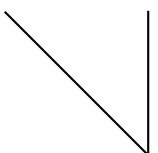
3.3.4

6 Landbouw

4.4

(Glas)tuinbouw	4.4.2
Reconstructiegebieden	4.4.5

	bundelingsgebied
	nationaal landschap
	robuuste verbinding
	nationaal stedelijk netwerk
	rijksbufferzone
	hoofdverbindingssassen

DE EERSTE STAP: Woonprogramma bepalen

Het idee voor een locatie van 250 woningen kan van allerlei kanten komen: van bewoners maar ook van een projectontwikkelaar, een paar boeren of een gemeenteraadsfractie. B&W van Dinterzaal gaat met burgers, corporaties en marktpartijen bekijken wat de wensen en kansen zijn. Wat voor woningen zijn gewenst, in welke marktsegmenten, welke woonmilieus willen realiseren (centrum-dorps wonen of landelijk wonen bijvoorbeeld), wat is financieel haalbaar, wie wil bouwen, welke ruimte voor eigenbouwers, enzovoort. De woningbouwafspraken die tot 2010 tussen rijk en provincie zijn gemaakt, kunnen van belang zijn, dus doet Dinterzaal er goed aan dit bij de provincie na te vragen.

Het rijk speelt hier geen directe rol, maar kan om advies of bemiddeling worden gevraagd. Het regioteam bij het Directoraat-Generaal Wonen bij VROM is daarvoor aanspreekpunt.

DE TWEEDE STAP: Locatiemogelijkheden in de vorm van een masterplan met globale grondexploitatie

Nu wordt het zaak om na te gaan wat het streekplan voor mogelijkheden biedt; informeel overleg met de provincie en met buurgemeenten is aan te raden. Dinterzaal zal goed kijken wat het eigen grondbezit is en waar gronden te verwerven zijn. Het kan inspirerend zijn om de lijst kernkwaliteiten van het nationale landschap in te kijken, die in de Nota Ruimte zijn omschreven. Het rijksgeld voor het landelijke gebied gaat bij voorrang naar nationale landschappen. Maar het rijk kan meer betekenen voor Dinterzaal. Het stimuleert landschapsontwikkeling met kwaliteit, onder meer door subsidies voor landschapsontwikkelingsplannen. Ook sommige provincies stimuleren landschapsontwikkelingsplannen. Een landschapsontwikkelingsplan kan een goede basis voor zo'n masterplan vormen. In bijzondere gevallen kan de Rijkslandschapsarchitect advies geven.

Overigens kan de gemeente, als de provincie het nationale landschap nog niet definitief heeft begrensd, aan de provincie voorstellen om de bouwlocatie buiten de toekomstige begrenzing te houden.

Omdat de gemeente ook voor de 'basiskwaliteit' zorgt, is het handig om direct de hele lijst van basiskwaliteiten van de Nota Ruimte langs te lopen. Dit betreft bijvoorbeeld criteria voor bedrijventerreinen (locatiebeleid), voor groen in en om de bebouwde kom, en voor de water-toets.

De gemeente kan dit in de vorm van een masterplan met globale exploitatieopzet gieten. Dat kan een informeel plan zijn, maar kan ook een formeel structuurplan zijn. In dat geval moet met buurgemeenten, waterschap, provincie en rijksdiensten worden overlegd. Dat geeft meer zekerheid voor het vervolg. In de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) heet dat een structuurvisie. De gemeente kan dan zelf uitmaken met wie zij wil overleggen.

Ook hierbij zit het rijk niet per se aan tafel maar kan (net als de provincie overigens) om advies worden gevraagd (regioaccount Directoraat-Generaal Ruimte van VROM, regiokantoor EZ, LNV, Rijkswaterstaat).

DE DERDE STAP: Een nieuw bestemmingsplan of projectplan maken

Met de geselecteerde locatiemogelijkheden wordt een nieuw ruimtelijk plan gemaakt. Dat kan nu nog een bestemmingsplan zijn of een projectplan (art.19-procedure). Beide zijn gelijkwaardig. In de nieuwe Wro verandert dat; dan is het bestemmingsplan de koninklijke weg en is een projectplan een tijdelijke tussenstap om in dringende gevallen iets te kunnen realiseren, mits er kort daarna een echt bestemmingsplan wordt vastgesteld.

Stel dat een nieuw plan nodig is omdat het bouwvoornemen niet in het huidige bestemmingsplan buitengebied past. Tegelijk met het bestemmingsplan wordt gewerkt aan de gedetailleerde exploitatieopzet en moeten besluiten worden genomen – en eventueel afspraken gemaakt – over wie grond verwerft en ontwikkelt. Doet de gemeente dat, of een projectontwikkelaar in PPS-verband (Publiek-private samenwerking)? De gemeente kan besluiten om vooruitlopend daarop alvast het voorkeursrecht op een gebied te vestigen; sinds kort kunnen alle gemeenten het voorkeursrecht toepassen.

Om kosten van publieke werken te kunnen verhalen op initiatiefnemers kan de gemeente een exploitatieverordening opstellen en baatbelasting heffen. Beide instrumenten zijn te beperkt. In de toekomst kan de gemeente overeenkomsten sluiten met grondeigenaren en dan over een grotere maar vaste lijst kostensoorten afspraken maken, zodat in principe alle publieke kosten vergoed worden. Bovendien kunnen dan onwillige grondeigenaren op grond van een exploitatieverordening gedwongen worden mee te betalen aan het hele plangebied. Dit kan op basis van de zogenaamde Grondexploitatiewet, die in de nieuwe Wro komt te staan. Ook in deze stap zit het rijk niet aan tafel.

DE VIERDE STAP:**Afstemming met provincie en rijk door formeel vooroverleg over het voorontwerp-bestemmingsplan**

De afstemming concentreert zich waarschijnlijk op twee punten: het nationale landschap en het rivierengebied. Het hangt er van af of het streekplan al 'Nota Ruimte proof' is. Begin 2006 is het streekplan Gelderland dat als eerste geworden. Dat houdt in dat het rijk het streekplan al heeft beoordeeld en geen veranderingen meer voorstelt. Dan kan het rijk volstaan met een lichtere beoordeling van bestemmingsplannen. Het kabinet streeft er naar die toetsing in de toekomst geheel aan de provincies over te laten.

Wat zegt het streekplan? De bedachte locatie ligt in een nationaal landschap. Dus zal de provincie kijken hoe de locatie past in het ontwikkelingsplan voor dat landschap en speciaal in het kader voor het zogenaamde migratiesaldo nul, dat een bovengrens stelt aan het te bouwen aantal woningen. Het streekplan bepaalt hoeveel ruimte elke gemeente in een nationaal landschap voor wonen en werken mag gebruiken. Als het ontwikkelingsplan of het kader voor het migratiesaldo er nog niet is, vraagt de gemeente de provincie constructief mee te denken en niet te wachten tot die plannen gereed zijn.

Verder ligt de locatie in buitendijks gebied. Dan geldt de rijksbeleidslijn Grote Rivieren. Die zit, als het goed is, al in het streekplan. Daarnaast moet altijd de rivierbeheerder (Rijkswaterstaat) het voornemen aan de beleidslijn toetsen omdat de gemeente later een vergunning nodig heeft van Rijkswaterstaat.

Bouwen in buitendijks gebied is alleen mogelijk onder strikte voorwaarden. De afvoer van rivierwater mag niet worden gehinderd en er mag geen belemmering worden opgeworpen voor toekomstige verruiming van het rivierbed. Schade door hoogwater komt voor eigen rekening.

De gemeente kan het zich natuurlijk ook gemakkelijker maken door van meet af aan te zoeken naar locaties in bestaand bebouwd gebied. Voor stedelijke vernieuwing heeft de provincie wellicht subsidie uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Bovendien

zijn daar milieusubsidies voor verkrijgbaar. De gemeente kan ook streven naar een combinatie van het aantrekkelijke wonen direct aan het water met locaties in of aan de bebouwde kom en in het binnendijkse gebied, ook met het oogmerk genoeg groen in de woonomgeving te houden.

De gemeente dient een voorontwerp bestemmingsplan in bij de provincie. In de Provinciale Planologische Commissie vindt formeel vooroverleg plaats met provincie, de rivierbeheerder en andere rijksvertegenwoordigers (voor VROM is dat de VROM-Inspectie). In de nieuwe Wro kiest de gemeente zelf uit met welke belanghebbenden vooroverleg wordt gepleegd. Daarna wordt het door de gemeenteraad vastgestelde bestemmingsplan ter goedkeuring voorgelegd aan de provincie. Onder de nieuwe Wro is het plan na vaststelling door de gemeenteraad van kracht. Tenzij provincie of rijk vinden dat niet goed met provinciale of rijksbelangen is omgegaan; dan kunnen zij een aanwijzing geven of een verordening vaststellen (bij het Rijk: een Algemene maatregel van bestuur). Het kan ook zijn dat bezwaarden naar de Raad van State stappen. Voor het rijk is dit in deze fase niet meer aan de orde; dat had eerder in de procedure naar voren moeten komen.

DE VIJFDE STAP:**Uitvoering bestemmingsplan**

De laatste stap is het verwerven van gronden, eventueel door onteigening, en het bouwrijp maken van gronden. De gemeente kan dat zelf doen: dat noemen we actief grondbeleid. Maar ook een private partij kan dat doen; we spreken dan van faciliterend grondbeleid.

Daarna komt het verlenen van bouwvergunningen, milieuvergunningen en dergelijke, en de vergunning van Rijkswaterstaat. Al deze vergunningen worden in de toekomst één omgevingsvergunning die de gemeente aan bouwers en ontwikkelaars verleent, eventueel mede namens de provincie.

Na een paar jaar – en in de toekomst sneller dan nu – kunnen de gelukkige bewoners hun nieuwe woningen betrekken, fietsen de recreanten zonder omwegen met oogverblindend zicht op de glinsterende rivier naar hun volgende luisterrijke plek, kijken de agrariërs vergenoegd naar de oplossing van hun opvolgingsprobleem, en kan de gemeente de exploitatierekening, hopelijk met een batig slot, afsluiten.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 1.4.7 Grondbeleid

H 2.2.3.2 Steden, randgemeenten en nationale stedelijke netwerken

HOOFDSTUK 1

NIUW BELEID

1.1 BELEID VOOR DE KOMENDE DECENNIA

De Nota Ruimte bevat de visie van het kabinet op de ruimtelijke ontwikkeling en de belangrijkste doelstellingen voor de komende decennia. In de nota staat het beleid tot 2020. Voor de jaren 2020-2030 is een doorkijk geschetst. De nota bevat nieuw beleid, maar er zijn ook grote lijnen, zoals eerder vastgesteld in de Vierde nota ruimtelijke ordening Extra en diverse deelnota's, die worden doorgetrokken. Principes die in de ruimtelijke ontwikkeling hun nut hebben bewezen, keren in de Nota Ruimte terug: bundeling van verstedelijking, duurzame ontwikkeling van landelijk gebied en natuur (met onder andere de Ecologische Hoofdstructuur), en aandacht voor de betekenis van mainports (Schiphol en de Rotterdamse haven). Het ministerie van VROM coördineert namens het rijk de uitvoering van de Nota Ruimte. Voor gemeenten wil VROM vooral faciliterend en ondersteunend zijn. Dit Katern draagt daaraan een steentje bij.

1.2 WAAROM EEN NIEUWE NOTA?

In het verleden werd het rijksbeleid voor ruimtelijke onderwerpen in afzonderlijke nota's verwoord. Dit kabinet heeft het rijksbeleid in één nota ondergebracht. Eén nota geeft meer helderheid voor burgers, decentrale overheden en maatschappelijke organisaties. Deze nota creëert bovendien meer samenhang in het ruimtelijke beleid. Althans, in hoofdlijnen. In aansluiting op de Nota Ruimte verschenen uitwerkingsnota's waarin specifieke aspecten verder zijn uitgewerkt, zoals de Nota Mobiliteit (over verkeer en vervoer), de nota Pieken in de Delta (over economie), de Agenda Vitaal Platteland (over de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland) en het Actieprogramma Ruimte en Cultuur (over cultuurhistorische aspecten en kwesties van architectuur en stedenbouw). Het kabinet wil ruimtelijke initiatieven in het land stimuleren. Gemeenten en provincies krijgen meer ruimte voor eigen invulling en ontwikkeling. Er is een verschuiving van 'ordering' en het stellen van beperkingen naar het stimuleren van ruimtelijke 'ontwikkeling' en het bieden van kansen daarin.

1.2.1 Nieuwe tijden stellen nieuwe eisen

Water stelt meer dan ooit indringende voorwaarden aan een duurzaam ruimtelijk beleid. Dat is bijvoorbeeld de les van het hoogwater van de grote rivieren in 1993 en 1995. Ontwikkelingen als zeespiegelrijzing, verhoogde waterafvoeren en neerslagstromen, dwingen tot een omslag in het denken. Een ander belangrijk nieuw punt betreft de verdere ontwikkeling van de Nederlandse economie. In de EU is met de "Lissabon-strategie" afgesproken om de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld te worden. Duurzame economische groei zal leiden tot meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang. Het ruimtelijk beleid moet en kan daar ook aan bijdragen. Een derde punt van zorg is dat in de praktijk zaken te star geregeld bleken. Ontwikkelingen verliepen vaak moeizaam en het rijksbeleid was met de diverse nota's en Planologische Kernbeslissingen te veel versnipperd.

Zuidas Amsterdam

Hoofddoelen van het nationaal ruimtelijk beleid zijn:

- op een duurzame en efficiënte wijze ruimte scheppen voor de verschillende ruimtevragede functies;
- de leefbaarheid van Nederland waarborgen en vergroten;
- de ruimtelijke kwaliteit van stad en platteland verbeteren, met speciale aandacht voor het scheppen van de juiste condities voor het toepassen van ontwikkelingsplanologie.

Meer specifiek betekent dit dat het nationaal ruimtelijk beleid zich richt op vier doelen, die in onderlinge samenhang moeten worden nagestreefd:

- versterking van de internationale concurrentiepositie van Nederland;
- bevordering van krachtige steden en een vitaal platteland;
- borging en ontwikkeling van belangrijke (inter)nationale ruimtelijke waarden;
- borging van de veiligheid (sociale veiligheid, overstromingen, gevaarlijke activiteiten en transporten).

De achtergrond hiervan is de wens om de economische, ecologische en sociaal-culturele waarden van de ruimte te versterken en duurzaam te ontwikkelen. Dit past bij de drie dimensies 'people, planet en profit' die gelden als waarden voor duurzame ontwikkeling. Van duurzame ruimtelijke ontwikkeling is sprake als aan elk van de waarden gelijkwaardig en in onderlinge samenhang recht wordt gedaan en daarmee de aantrekkelijkheid van de ruimte voor bewoners, bezoekers en ondernemers toeneemt.

1.2.2 Doorloop bestaand beleid

De vraag naar ruimte blijft gewoon doorgroeien. Voor wonen, werken, verkeer en natuur. Voor de periode na 2010 was in de Vierde nota ruimtelijke ordening Extra uit 1993 niets geregeld, en dat is al over vier jaar. Het 'oude' beleid stopt uiteraard niet abrupt met de komst van de Nota Ruimte. Tot 2010 werken de projecten die op gang zijn gebracht op basis van de Vierde Nota Extra nog door op de vormgeving van Nederland. Dat houdt bijvoorbeeld in dat tussen 2005 en 2010 zo'n 170.000 nieuwe woningen worden gebouwd op Vinex-locaties die zijn aangewezen als uitbreidingsgebied voor de steden. Vanzelfsprekend worden lopende infrastructurele werken afgemaakt, zoals de Betuwelijn.

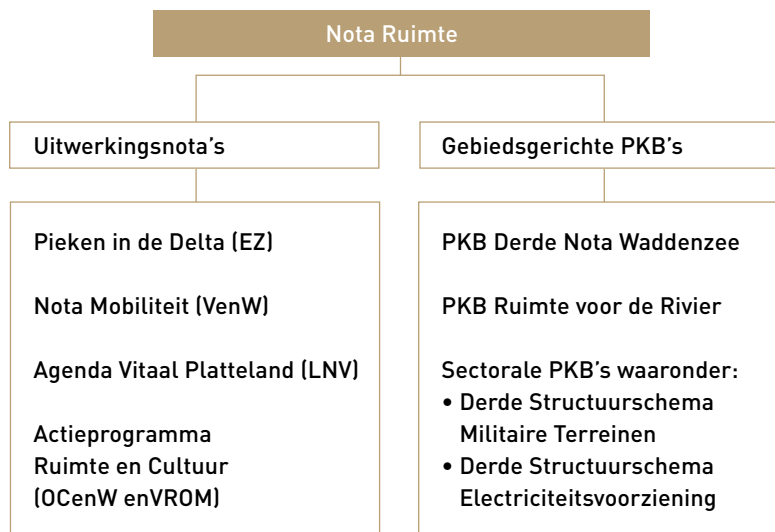
1.2.3 Nota Ruimte en andere Planologische Kernbeslissingen

De Nota Ruimte vervangt de ruimtelijk relevante rijksnota's, waaronder de planologische kernbeslissingen (PKB's) die horen bij de Vierde nota ruimtelijke ordening Extra en de Actualisering daarvan in de Vinac en bij het Structuurschema Groene Ruimte.

Naast de Nota Ruimte komt nog een klein aantal gebiedsgerichte PKB's: concretisering van beleid voor de Waddenzee is te vinden in de Derde Nota Waddenzee, en de waarborging van veiligheid en ruimtelijke kwaliteit rond de grote rivieren is onderwerp van de PKB Ruimte voor de Rivier. Verder komen er nog sectorale PKB's zoals het Derde Structuurschema Militaire Terreinen en het Derde Structuurschema Electriciteitsvoorziening.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij: H 1.5 Juridische context en verantwoording

1 Sinds het verschijnen van de Nota Ruimte is een nieuwe Natuurbeschermingswet van kracht (2005) en worden deze gebieden aangeduid als Natura 2000-gebieden, omdat ze onderdeel zijn van het Europees netwerk van natuurgebieden Natura 2000, waarvoor de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn gelden. Daarnaast kent de Natuurbeschermingswet een serie kleinere 'beschermde natuurmonumenten' waarvoor overigens hetzelfde regime geldt.

Ypenburg Den Haag

1.3 Hoe u met het nieuwe rijksbeleid te maken krijgt

Het motto van de Nota Ruimte is 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. Provincies krijgen een belangrijke rol toebedeeld. Voor gemeenten is daarom het devies: kijk vooral goed naar uw provincie. Zet in op samenwerking, stem bestemmingsplannen, regionale plannen en dergelijke met de provincie af. Het principe 'decentraal wat kan' doet ook opgeld tussen provincies en gemeenten; sommige provincies laten veel over aan gemeenten, andere zijn terughoudender. Grote delen van het rijksbeleid worden eerst door de provincie 'vertaald' naar de regionale situatie. Dit betreft de volgende hoofdzaken, die u in dit Katern toegelicht vindt:

- Uitwerking nationale landschappen;
- Gebiedsontwikkeling (regionaal);
- Bundelingsgebieden; bundeling van verstedelijking binnen nationale stedelijke netwerken;
- Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (VHR-gebieden) en Natuurbeschermingswetgebieden (NB-wet-gebieden)¹;
- Water als structurerend principe voor de inrichting;
- Watertoets;
- Locatiebeleid;
- Rijksbufferzonebeleid
- Infrastructuur;
- Stedelijke herstructurering.

Inmiddels hebben rijk, provincies (verenigd in het IPO) en gemeenten (verenigd in de VNG) afgesproken 'wie wat doet en wanneer'. Die rolverdeling is vastgelegd in het convenant 'De Nota Ruimte, ieder zijn rol'. Afgesproken is dat bij alle beleidsthema's nadrukkelijk afstemming plaatsvindt tussen provincies, regio's en gemeenten. Rollen en taken zijn helder onderscheiden. Provincies en regio's richten zich op regionale belangen en afstemming, gemeenten hebben de lokale regie.

Bij de Nota Ruimte is een uitvoeringsagenda Nota Ruimte opgesteld, die elke twee jaar wordt geactualiseerd. De eerste is in 2004 verschenen, de tweede zal najaar 2006 naar de Tweede Kamer gaan. De agenda verbindt de doelstellingen van de nota met lopende en voorgenomen uitvoeringstrajecten. Dit geldt zowel voor investeringsprioriteiten van het rijk, de doorwerking van beleid naar streek- en bestemmingsplannen als voor de inzet van uitvoeringsinstrumenten. De stand van zaken wordt beschreven en de nodige vervolgacties worden geformuleerd. Het betreft de acties waarvoor het rijk verantwoordelijk is. Op bijgaande kaart zijn de acties die een ruimtelijke uitwerking hebben weergegeven, behalve de grensoverschrijdende programma's.

LEESWIJZER

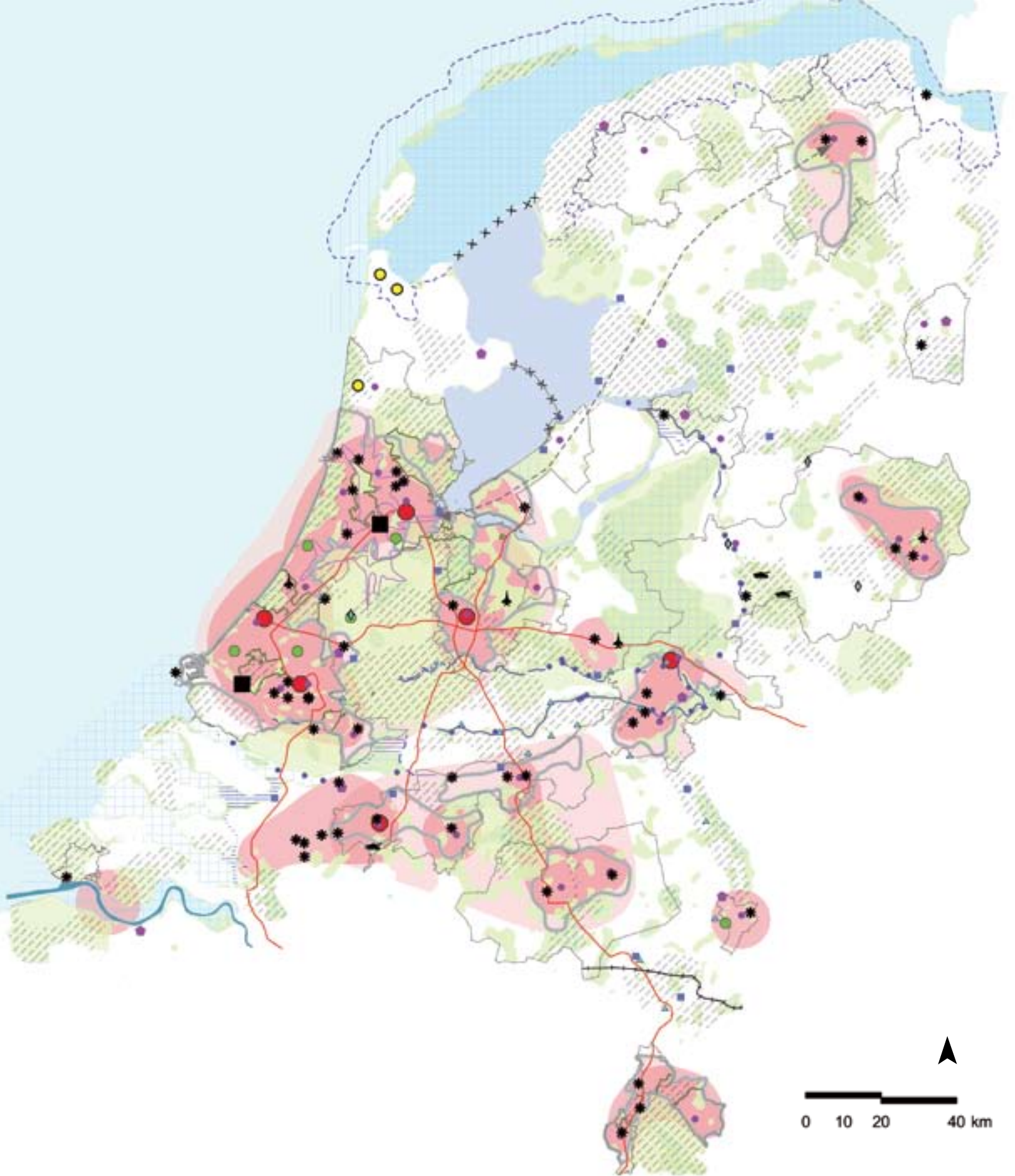
Kijk voor gedetailleerde informatie in het convenant:

VNG, IPO, ministeries van VROM, LNV, VenW, EZ en BZK: "De Nota Ruimte, ieder zijn rol – bestuurlijke afspraken december 2005", uitgegeven door het ministerie van VROM.

Uitvoeringsagenda Nota Ruimte 2004

Beleidskaart

	herbestemming defensie terreinen
	blauwe knooppunten
	experimenten voor bouwen in rivierbed
	verdeling middelen stadseconomie over 30 GSB-steden
	topprojecten actieplan bedrijventerreinen
	buiten gebruik stellen oefenterreinen
	leven met water
	nieuwe sleutelprojecten
	greenports
	landbouwontwikkelingsgebied glastuinbouw
	landbouwontwikkelingsgebied bloembollenteelt
	uiterwaardvergraving, dijkverlegging, depot, obstakelverwijdering
	mainports
	grens Waddengebied
	routeontwerpen A12, A4, A2 en A27
	inpassingsmogelijkheden windmolens
	Zuiderzeelijn
	IJzeren Rijn
	Belvederegebieden
	20 Ke-zone Schiphol
	bundelingsgebieden
	habitatrictlijn
	vogel- en habitatrictlijn
	vogelrichtlijn
	PKB-Waddenzee
	stedelijk netwerk
	nationaal landschap, Ecologische Hoofd Structuur
	economisch kerngebied
	bufferzone
	integraal beheerplan Noordzee
	ontwikkelingsschets Schelde estuarium
	IJsselmeer (Sparcoproject)
	ontpoldering, berging
	hoogwatergeul, kribverlaging, dijkverbetering,
	zomerbedverlaging
	regio's met woningbouwafspraken

HOOFDSTUK 2

UW GEREEDSCHAPSKIST

2.1 SAMENHANG VAN BELEID EN INSTRUMENTEN

'Ruimte voor ontwikkeling' is de titel van de Nota Ruimte. De nota geeft ruimte aan burgers en bedrijven. Echter, binnen spelregels die gemeenten, provincies, rijk en Europese Unie formuleren. Tussen beleid en instrumenten bestaat nauwe samenhang. Daarom vernieuwt het rijk ook de gereedheidskist.

Uitvoering is het doel, dat wil zeggen: concrete investeringen van overheden (in bijvoorbeeld wegen en parken) om particuliere investeringen (in woningen, bedrijven en winkels) een goede plek te geven. Voor die toekomstige inrichting van Nederland geeft de Nota Ruimte inhoudelijke aanwijzingen.

Zonder gereedschap komen er geen investeringsprojecten. De gereedheidskist die het rijk burgers, bedrijven en overheden biedt, wordt dan ook gelijk met de Nota Ruimte en in de geest van de Nota Ruimte over een breed front vernieuwd. Niet de belemmeringen maar de kansen staan voorop.

Het accent op ontwikkeling en kansen is een cultuuromslag. Het begint met initiatief nemen – met wat Amerikanen noemen een 'can do'-mentaliteit; daarop volgt de uitvoering. Er zijn vier centrale thema's waarbinnen die cultuuromslag ondersteund wordt met gereedschap:

- **Deregulering**

De kern is: minder regels en de uitnodiging om regels steeds kritisch tegen het licht te houden. Er komt één omgevingsvergunning voor alle ruimtelijk relevante regels, zoals de bouw- en de milieuvergunning. De vernieuwde Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) vereenvoudigt de procedures rond ruimtelijke plannen zodat plannen sneller kunnen worden vastgesteld. De rijksbudgetten voor landelijk gebied worden in één regeling gebundeld (ILG). De watertoets legt het grote belang vast dat het rijk hecht aan water in ruimtelijke afwegingen. De toets is op zo'n manier vorm gegeven dat gemeenten en provincies een eigen invulling geven aan de toets. De provincie toetst wel of de gemeente de watertoets goed heeft uitgevoerd. Zo kunnen plannen sneller gerealiseerd en subsidies flexibeler ingezet worden. Deregulering maakt meer mogelijk omdat lagere overheden zelf hun afwegingen kunnen maken.

- **Decentralisering**

Een duidelijke scheiding tussen lokale, bovenlokale, provinciale en rijksbelangen krijgt vorm in de Wro. In de praktijk betekent dit dat het rijk er vooral op rekent dat de provincies de gemeenten begeleiden bij wat zij doen en zich zo weinig mogelijk rechtstreeks mengen in gemeentezaken.

- **Ontwikkelingsgerichtheid**

Ontwikkeling wordt bevorderd door de balans tussen profijt en kosten te verbeteren. Partijen die profijt hebben van bijvoorbeeld nieuwe wegen of parken moeten er ook aan meebetalen. Als onderdeel van de Wro zorgt de Grondexploitatiewet dat alles binnen het redelijke blijft. We kijken ook naar de mogelijkheden om op regionaal niveau (meer dan één gemeente) de balans tussen profiteren en betalen te verbeteren.

- **Uitvoeringsgerichtheid**

De instrumenten van het grondbeleid en de nieuwe Wro helpen om tempo te maken bij het vaststellen van plannen, om vergunningsprocedures sterk te stroomlijnen, en om kostendekking van plannen goed te regelen. Het rijk verruimt verder de mogelijkheden van gemeenten en provincies om projecten te ontwikkelen en daarvoor dan zelf grond aan te kopen (projectprocedure in Wro, uitbreiding Wet voorkeursrecht gemeenten).

Decentrale geldstromen (BDU, ILG, ISV) helpen tenslotte op om tamelijk eenvoudige en ontschotter regionale en lokale projecten van de grond te krijgen

De Nota Ruimte staat niet op zich, maar hangt samen met aan de ene kant de vernieuwde Wet op de ruimtelijke ordening (Wro), inclusief een nieuwe Grondexploitatiewet, en aan de andere kant geld. Het gaat om zowel particuliere als publieke investeringen. Een belangrijk deel van het geld dat het rijk inzet, is gebundeld in drie budgetten: één voor het landelijk gebied (ILG), één voor lokaal en regionaal verkeer en vervoer (BDU) en één voor stedelijke vernieuwing (ISV).

2.2 VERANDERINGEN IN WETTEN EN REGULINGEN

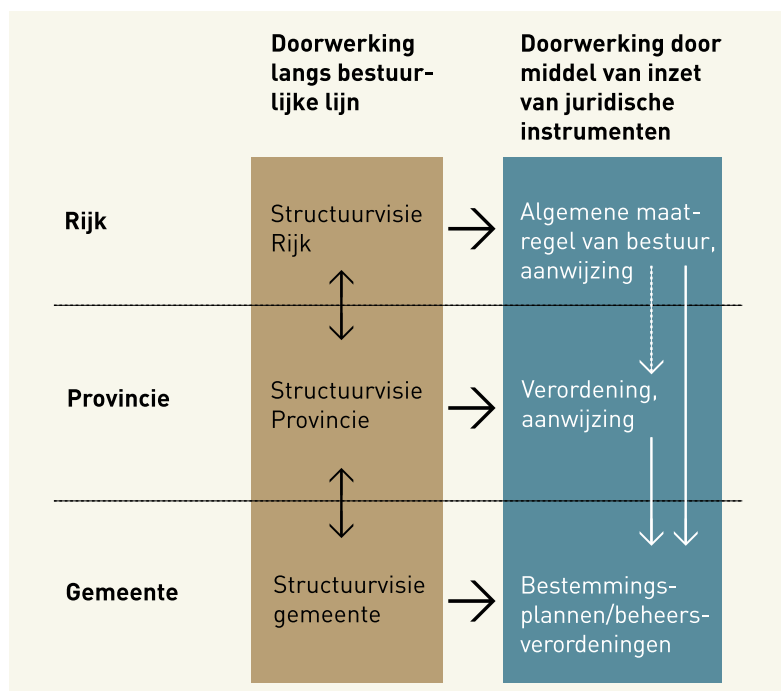
Hoe Nederland er in de toekomst uit zal zien, wordt geregeld in ruimtelijke plannen die tot stand komen op basis van de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro). Een nieuwe versie daarvan zal waarschijnlijk januari 2007 in werking treden. Dat heeft nogal wat gevolgen voor gemeenten. Onderdeel is een wetsvoorstel voor Grondexploitatie. De positie van gemeenten wordt verder versterkt door een vereenvoudiging van de Wet voorkeursrecht gemeenten. Hieronder treft u informatie aan over wetten en regelingen die voor u van belang zijn.

2.2.1 De vernieuwde Wet op de ruimtelijke ordening

De huidige Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) stamt uit 1965 en is sindsdien al vele malen herzien. Op dit moment is een nieuwe versie in een vergevorderd stadium². Het streven is de nieuwe Wro januari 2007 in werking te laten treden. Meest kenmerkend zijn de wijzigingen rond het bestemmingsplan met daaraan gekoppeld de projectbesluitvorming. De kernpunten van het wetsvoorstel zijn:

- a. beleid en juridische normstelling worden gescheiden (eigen documenten en procedures);
- b. procedures en rechtsbescherming worden sterk vereenvoudigd;
- c. Verantwoordelijkheden liggen op het juiste niveau: gemeente voor gemeentelijke belangen, provincie voor bovengemeentelijke, rijk voor bovenprovinciale en nationale belangen.

² Kijk voor de meest actuele informatie op www.vrom.nl.

De vernieuwde Wet op de ruimtelijke ordening; Doorwerking naar bestemmingsplannen/beheersverordeningen in het wetsvoorstel Wet ruimtelijke ordening

Wat betreft bestemmingsplannen zijn de volgende veranderingen voorgesteld:

- halvering proceduredtijd van 43 tot 62 weken naar 24-26 weken;
- artikel 19 wordt vervangen door het projectbesluit; na het projectbesluit moet het bestemmingsplan binnen 1 tot 5 jaar worden aangepast;
- digitale bestemmingsplannen worden verplicht;
- bestemmingsplannen worden verplicht voor het hele grondgebied van de gemeente;
- halvering proceduredtijd van 43 tot 62 weken naar 24-26 weken;• artikel 19 wordt vervangen door het projectbesluit; na het projectbesluit moet het bestemmingsplan binnen 1 tot 5 jaar worden aangepast;
- digitale bestemmingsplannen worden verplicht;
- bestemmingsplannen worden verplicht voor het hele grondgebied van de gemeente;
- voor die gebieden waar geen ruimtelijke ontwikkelingen worden voorzien, kunnen gemeenten ervoor kiezen een beheersverordening te maken in plaats van een bestemmingsplan;
- er komt een nieuwe coördinatieregeling voor projecten waarin alle vergunningen gebundeld worden tot één procedure met één keer inspraak en rechtsbescherming³;
- plicht tot actualisering van bestemmingsplannen binnen 10 jaar met de mogelijkheid tot verlenging;
- beperking planschade (2% forfait);
- uitbreiding van het handhavinginstrumentarium;
- de provinciale goedkeuring van gemeentelijke bestemmingsplannen vervalt;
- rijk en provincie kunnen bij Amvb (Algemene maatregel van bestuur) of verordening regels te geven voor bestemmingsplannen;
- rijk en provincie kunnen aanwijzingen geven voor bestemmingsplannen in concrete gevallen

³ De nieuwe coördinatieregeling voor gemeenten is opgenomen in de Interimwet stad- en milieubenadering. Die gaat vermoedelijk op 1 april 2006 in.

Het preventieve toezicht van het rijk – ook wel toetsing genoemd – is verminderd. Voortaan beoordeelt het rijk provinciale en gemeentelijke ruimtelijke plannen aan de hand van twee selectieve rijksbrede toetslijsten. Doel is te komen tot één reactie van het rijk op plannen van andere overheden. Zie voor meer informatie hoofdstuk 5 in dit Katern.

2.2.2 Actief grondbeleid

Gemeenten kunnen voor ruimtelijke ontwikkelingsprojecten kiezen tussen actief of faciliterend grondbeleid. Bij actief grondbeleid kopen zij de grond, regelen het bouwrijpmaken en de uitgifte van grond voor de woning- of bedrijfsbouw met projectontwikkelaars of andere particulieren.

De Wet voorkeursrecht gemeenten biedt gemeenten de mogelijkheid een voorkeursrecht op bepaalde percelen te vestigen. Een eigenaar die wil verkopen moet dan zijn grond en gebouwen eerst aan de gemeente te koop aanbieden. Sinds 1 februari 2004 kunnen alle gemeenten voor de realisatie van niet-agrarische ruimtelijke functies het voorkeursrecht vestigen. De positie van gemeenten wordt verder versterkt door een vereenvoudiging van de Wet voorkeursrecht gemeenten. Dit gaat spelen in 2007 waarbij vooral de procedures gaan veranderen.

Onteigening is een ander middel voor actief grondbeleid. Als de grondeigenaar en de gemeente het niet eens worden over minnelijke verkoop kan de gemeente een onteigeningsprocedure inzetten. Op dit moment wordt gewerkt aan wijziging van de Onteigeningswet. Het gaat vooral om wijzigingen in de procedures van de wet.

Bij locatieontwikkeling is het bevorderen van concurrentie belangrijk. Openbare werken boven een bepaalde drempelwaarde moeten Europees worden aanbesteed. Europese regels ten aanzien van staatssteun bepalen dat vastgoedtransacties van overheden in principe marktconform moeten zijn. Het nieuwe instrumentarium voor grondbeleid biedt betere mogelijkheden om binnen deze Europese kaders te werken.

2.2.3 Faciliterend grondbeleid en de Grondexploitatiewet

Als men kiest voor faciliterend grondbeleid zorgen ontwikkelaars voor verwerving van grond en het verdere ontwikkelingsproces. De gemeente wil dan wel invloed hebben op de wegen, de riolering, het groen en eventuele bijdragen aan voorzieningen buiten het plangebied, zoals een extra aansluiting op een provinciale weg. Om de regiefunctie van de gemeente te kunnen waarborgen zal naar verwachting in 2007 als onderdeel van de vernieuwde Wro de 'Grondexploitatiewet' in werking treden. Deze nieuwe wet biedt een regeling voor kostenverhaal en binnenplanse verevening bij locatieontwikkeling, voor het stellen van locatie-eisen aan de inrichting van een gebied, voor het bouwrijp maken en aanleg van nutsvoorzieningen, en voor kavels voor particulier opdrachtgeverschap en sociale woningbouw.

2.2.4 Watertoets

Ruimte voor wonen, ondernemen en infrastructuur hangt vaak samen met ruimte voor water. Sinds oktober 2003 zijn gemeenten verplicht om bij het maken van ruimtelijke plannen aan te geven hoe zij rekening houden met de gevolgen voor de waterhuishouding. De watertoets moet daarbij helpen. Alleen de waterhuishoudkundige aspecten die voor een project van belang zijn, hoeven aan bod te komen: die aspecten omvatten veiligheid, wateroverlast, waterkwaliteit en verdroging.

De watertoets gaat er van uit dat de gevolgen van ruimtelijke besluiten geen belemmering vormen voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water in het deelstroomgebied. Pas wanneer het voorkómen van veranderingen in de waterhuishouding niet mogelijk is, en realisatie van het

plan of besluit maatschappelijk onontkoombaar is, komt compensatie aan de orde. Een ander belangrijk uitgangspunt is dat de gevolgen van inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen niet mogen worden afgewenteld op andere delen van het deelstroomgebied.

De watertoets is een proces dat verweven is met de ruimtelijke procedure. Het is dus géén aparte procedure naast de procedure van het ruimtelijk plan of besluit. Hij is als verplichting verankerd in het Besluit op de ruimtelijke ordening (BRO) en inhoudelijk vormgegeven in de Nota Ruimte. De bedoeling is dat de waterbeheerder in overleg met de gemeente de criteria voor een watertoets vaststelt. De resultaten van een watertoets worden vastgelegd in verschillende producten: het wateradvies, de waterparagraaf in het bestemmingsplan en eventueel een afsprakennotitie. In Hoofdstuk 3 vindt u meer informatie over water als structurerend principe.

De watertoets is het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Het doel van de watertoets is waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en op evenwichtige wijze in beschouwing worden genomen bij alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten.

2.2.5 Wet luchtkwaliteit

De luchtkwaliteit is in grote delen van ons land een complex en urgent probleem dat direct het lokaal beleid en lokale belangen raakt. In de EU zijn normen voor luchtkwaliteit afgesproken waaraan alle plannen moeten voldoen. De lage ligging aan de zee van Nederland en daardoor hoge concentraties van natuurlijk fijn stof (zoals zeezout), gecombineerd met een grote bevolkings- en verkeersdichtheid leiden tot relatief hoge concentraties luchtvervuiling. Onze specifieke omstandigheden maken het moeilijk om aan de geldende EU normen te voldoen.

Er zijn allerlei oplossingen bekend. EU en rijk zetten in op bronmaatregelen, zoals roetfilters. Maar ook lokaal beleid, zoals verkeersmaatregelen, helpt. In elk geval moet steeds bij bouw- en aanlegplannen grondig worden onderzocht wat de effecten op luchtkwaliteit zijn en hoe aan de normen kan worden voldaan.

De wetgeving is sterk in beweging. De Wet luchtkwaliteit wordt de komende tijd aangepast. Het is daarom raadzaam om voor de meest recente stand van zaken de website www.vrom.nl te raadplegen en www.ruimteforum.vrom.nl, een site die speciaal als platform voor kennisuitwisseling over de Nota Ruimte dient.

2.2.6 Drie investeringsbudgetten: ILG – ISV - BDU

Een belangrijk deel van het geld dat het rijk inzet voor bevordering van ruimtelijke ontwikkelingen wordt verdeeld via zogeheten brede doeluitkeringen. Er is er één voor het landelijke gebied (ILG), één voor stedelijke vernieuwing (ISV), en één voor lokaal en regionaal verkeer (BDU). ILG wordt besteed via de provincies. BDU wordt besteed via de provincies en de kaderwetgebieden. ISV wordt besteed via de 31 zogeheten rechtstreekse gemeenten en verder via de provincies.

ILG: geld voor aankoop, inrichting en beheer van landelijke gebieden

De huidige inspanningen van de (rijks)overheid om de inrichting van het landelijk gebied te verbeteren, leiden tot onvoldoende resultaten. Dat komt omdat er een veel te ingewikkeld systeem is ontstaan van allerlei regelingen en instrumenten. Aangezien er behoefte is aan een slagvaardiger sturing voor het landelijk gebied, ook financieel, gaat in januari 2007 het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) van start. Het is een bundeling van rijksbudgetten, bedoeld voor aankoop, inrichting en beheer van landelijke gebieden. Elke zeven jaar worden daarover met de provincies afspraken gemaakt. Onder regie van provincies kan het budget flexibel en zonder schotten tussen de verschillende beleidsdoelen worden ingezet ter verbetering van het landelijk gebied. De provincies stellen daarvoor de programma's op in samenwerking met gemeenten. Het ILG is een gezamenlijk budget van de ministeries van LNV, VROM en V&W. Het betreft de rijksdoelen voor de meer landelijke gebieden, zoals ze zijn geformuleerd in het Tweede Meerjarenprogramma Vitaal Platteland 2007-2013.

ISV: geld voor stedelijke vernieuwing

Het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) is onderdeel van de Wet stedelijke vernieuwing die begin 2000 in werking trad. Gemeenten kunnen een vijfjaarlijkse financiële bijdrage aanvragen, uitsluitend voor stedelijke vernieuwing. Het is een doeluitkering, speciaal om de aantrekkelijkheid van steden te vergroten, om ze leefbaarder te maken en hun positie te versterken. Het ISV-2 is januari 2005 ingegaan en bestrijkt de periode van 2005 tot met 2009. Het rijk geeft aan op welke beleidsthema's het budget wordt ingezet en welke prestaties van de gemeenten worden verwacht. Maatwerk op lokaal niveau is mogelijk.

BDU: geld voor verkeer en vervoer in provincies en regio's

De provincies en de kaderwetgebieden ontvangen geld voor verkeer en vervoer in de vorm van een Brede Doeluitkering van het ministerie van Verkeer & Waterstaat. Hiermee kunnen zij hun provinciale en regionale verkeers- en vervoersplannen in grote mate zelf financieren en uitvoeren. Met zo'n ontschot budget wordt integrale afweging van beleid bevorderd. De BDU is bedoeld voor aanleg van lokale en regionale infrastructuur, zowel openbaar vervoer als wegen. Voor zeer grote projecten kan V&W aanvullend geld uit het MIT (Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport) toekennen. We hebben het dan over bedragen boven de € 225 miljoen voor grote ontvangers en € 112,5 miljoen voor kleine ontvangers. Verder is het geld bedoeld voor verkeersveiligheid, vervoermanagement en exploitatie van openbaar vervoer.

	Voor?	Besteed via?	Budget van?
ILG	Landelijk gebied	Provincies	LNV, VROM, VenW
ISV	Stedelijke vernieuwing	Gemeenten	VROM, LNV, OCenW (VROM is beheerder)
BDU	Lokale en regionale infrastructuur (openbaar vervoer en wegen)	Provincies en kaderwetgebieden	VenW

2.2.7 WGR-plus: samenwerken in 'plusregio's'

In stedelijke regio's is afstemming van ruimtelijk beleid van groot belang. Op dit moment werken gemeenten in zeven regio's samen op basis van de Kaderwet bestuur in verandering, de zogenaamde kaderwetgebieden⁴. De WGR-plus is een nieuwe grondslag voor samenwerking binnen de Wet gemeenschappelijke regelingen die januari 2006 is ingegaan. De WGR-plus waarborgt samenwerking en regelt de afstemming bij problemen op ruimtelijk gebied. De kaderwetgebieden kunnen onder de nieuwe noemer 'plusregio's' doorgaan met hun samenwerking, en er kunnen nieuwe plusregio's bijkomen.

Als gemeenten op basis van de WGR-plus kiezen voor (verplichtend) samenwerken, geldt een minimumpakket aan taken op het gebied van ruimtelijke ordening, wonen, grondbeleid, milieu, economische ontwikkeling en verkeer en vervoer. Het initiatief tot samenwerken gaat uit van gemeenten. Die richten zich met een gezamenlijk verzoek tot de provincie. De provincie stelt het gebied vast waarbinnen de gemeenten samen-

werken. Rijk, provincie en gemeenten kunnen aan de plusregio extra taken en bevoegdheden toekennen boven het minimumpakket. Afspraken over uitvoering van beleid en eventuele rijksbijdragen maakt het rijk afzonderlijk met elke provincie, en waar relevant, met andere overheden.

4 Dat zijn: Regionaal Orgaan Amsterdam, Bestuur Regio Utrecht, Stadsregio Rotterdam, Stadsgewest Haaglanden, Knooppunt Arnhem-Nijmegen, Regio Twente, Samenwerkingsverband regio Eindhoven

2.3 VEROORZAKERSBEGINSEL: KOSTEN EN BATEN EERLIJK VERDELEN

Initiatiefnemers van ruimtelijke plannen – en dat kunnen zowel overheden als marktpartijen zijn – zijn zelf verantwoordelijk voor het realiseren van de basiskwaliteit, ook financieel. Het rijk vindt dat besluiten over kosten en baten van ruimtelijke ontwikkelingen zo veel mogelijk in één hand moeten liggen. In ruimtelijke plannen worden dan van tevoren alle eventuele negatieve gevolgen voor het bestaande ruimtegebruik en water, natuur en infrastructuur, verdisconteerd. Een gemeente (of provincie of WGR-plus regio) maakt met de betrokken marktpartijen afspraken over de kosten van de groenvoorzieningen, de verkeers- en vervoersontsluiting en andere investeringen die nodig zijn wegens nieuwe bouwactiviteiten of andere ruimtelijke initiatieven op het gebied van wonen, werken of recreëren.

De gemeente kan deze afspraken goed regelen met de nieuwe instrumenten voor het grondbeleid, waaronder de Grondexploitatiewet. Initiatiefnemers binnen een plangebied kunnen zo op uitstekende wijze verevening van opbrengsten en verhaal van kosten regelen, en kosten en baten in één hand houden. Dit financiële principe staat bekend als het veroorzakersbeginsel en is voor het rijk een manier om de basiskwaliteit te borgen.

Veroorzakersbeginsel

Het veroorzakersbeginsel houdt in dat negatieve gevolgen van een ruimtelijk initiatief moeten worden opgelost door – en op kosten van – de initiatiefnemers. De rekening kan niet automatisch bij het rijk worden neergelegd.

2.3.1 Niet automatisch afwentelen op rijk

Het veroorzakersbeginsel wordt tot nu toe vooral toegepast bij infrastructurale kwesties. Bijvoorbeeld als na het bouwen van een woonwijk of bedrijventerrein de omliggende wegen te zwaar belast worden, omdat de ontsluitingswegen tekortschieten. Decentrale overheden hebben hier primair de verantwoordelijkheid voor en hebben met de brede doeluitkering (BDU) voldoende financiële middelen beschikbaar. Ook kunnen de nodige investeringen worden betaald uit de planopbrengsten. Als het nodig is, kunnen rijk en betrokken mede-overheden hierover harde, aanvullende afspraken maken. Het rijk past het veroorzakersbeginsel ook toe bij milieu- en externe veiligheidsknelpunten, als die het gevolg zijn van het negeren van wettelijke normen die op dat moment van kracht waren. Door het veroorzakersbeginsel kan stedelijke herstructurering – in plaats van stedelijke uitbreiding – een stimulans krijgen.

2.3.2 Knelpunten vooraf begroten

Het uitgangspunt is dus voortaan dat de initiatiefnemers van tevoren incalculeren welke knelpunten hun plannen kunnen veroorzaken, op welke wijze zij deze knelpunten opheffen en hoe zij dit financieren. De gemeenten kunnen financieel bijdragen uit eigen middelen of uit subsidies die zij van de provincie kunnen krijgen uit de drie gebundelde geldstromen, te weten het ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied), het ISV (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) en voor verkeer en vervoer de BDU.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

- H 1.3.4 Basiskwaliteit: generiek geldende 'ondergrens'
- H 1.4.2 Financiering (i.v.m. ILG, ISV, BDU)
- H 1.4.5 Bestuurlijke organisatie: WGR-plus
- H 1.4.7 Grondbeleid
- H 1.5.2.1 Wet ruimtelijke ordening
- H 1.5.2.2 Wet inrichting landelijk gebied
- H 2.3.5 Milieu en externe veiligheid

HOOFDSTUK 3

KERNBEGRIIPPEN IN HET NIEUWE RIJKSBELEID

3.1 NIEUWE RUIMTE VOOR ONTWIKKELING

3.1.1 Decentraal wat kan, centraal wat moet

In de Nota Ruimte staat 'ruimte voor ontwikkeling' centraal, met als motto "decentraal wat kan, centraal wat moet". Hoofddoel van het nieuwe beleid is bijdragen aan een sterke economie, een veilige en leefbare samenleving en een aantrekkelijk land. Dat kan door versterking van de internationale concurrentiepositie van Nederland, bevordering van krachtige steden en een vitaal platteland, en door ontwikkeling en borging van (inter)nationale waarden en van de veiligheid. Bij dit laatste gaat het om bescherming tegen overstromingen en tegen gevaarlijke activiteiten en transporten, en om sociale veiligheid. De sturingsfilosofie betreft de vraag: wat doet het rijk en welke ruimte hebben regio's en gemeenten zelf? In het nieuwe beleid is de manier van sturing veranderd. Het accent is verschoven naar decentralisatie en 'gebiedsontwikkeling'. Het rijk is verantwoordelijk voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur, voor projecten van nationaal belang, en voor de 'spelregels' om te zorgen voor een generieke basiskwaliteit in heel Nederland. Provincies en gemeenten hebben bij regionale en lokale kwesties het voortouw. Ingrediënten voor deze decentralisering worden hieronder besproken: gebiedsontwikkeling, het onderscheid tussen systeemverantwoordelijkheid en resultaatverantwoordelijkheid, basiskwaliteit, nationale ruimtelijke hoofdstructuur, lagenbenadering en publiek-private samenwerking.

3.1.2 Gebiedsontwikkeling

In de Nota Ruimte draait het om een dynamisch ruimtelijk beleid en om het stimuleren van ontwikkelingen. Nederland gaat 'van het slot af'. Het beleid is gericht op meer ruimte voor dynamiek. De Nota Ruimte noemt dit ontwikkelingsplanologie. Gebiedsontwikkeling is de meer concrete, gebiedsgerichte invulling daarvan. Het vernieuwende is dat provincies, gemeenten, marktpartijen en maatschappelijke organisaties gezamenlijk optrekken om de ruimtelijke kwaliteiten van hun gebied te verbeteren. Kenmerkend is dat het gaat om:

- een meestal lange, maar overzienbare periode;
- een pakket samenhangende projecten;
- grenzen van gemeenten en sectoren overschrijdend;
- gericht op uitvoering;
- zowel in stad als op platteland;
- met van begin af aan oog voor kosten, opbrengsten en wie wil investeren;
- waarbij de doelen voorop staan, niet de regels.

Van overheden, dus ook van gemeenten, wordt een actieve, ontwikkelen-de instelling gevraagd. Alleen zo zijn de vaak complexe problemen op te lossen die de huidige ruimtelijke ordening kenmerken. Op gemeentelijk niveau is de afgelopen jaren goede ervaring opgedaan met gebiedsontwikkeling. Op regionale schaal is dat wat minder omdat de stap van planvorming naar uitvoering vaak nog te groot bleek. Gemeentebestuurders hebben een belangrijke rol bij de samenwerking over de gemeenten en sectorale grenzen heen en bij uitwisseling van kennis en ervaring. Het rijk zal op zijn beurt zijn betrokkenheid en coördinatie versterken in de gebieden waar het rijk gronden in bezit heeft. Daar is een Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf voor opgericht.

Een van de voorbeeldenprojecten was Hart van de Heuvelrug. Bij dat project was sprekend in beeld gebracht wat de meerwaarde van gebiedsontwikkeling kan zijn. In het vroeger overwegend groene gebied zijn in de loop der tijd militaire terreinen aangelegd en diverse grote instellingen hebben zich er gevestigd. Veel van die terreinen komen nu weer vrij. Zou men dit proces op zijn beloop laten, dan is het resultaat een blijvende versnippering van het groen, overheerst door verspreide bebouwing. Door de vrijkomende locaties in samenhang te zien, kunnen natuur en nieuwbouw efficiënter en aantrekkelijker geclusterd worden tot grotere eenheden. Inkomsten op de ene plek kunnen worden ingezet om kosten elders te dekken.

Blauwe stad, Groningen

Op verzoek van de minister van VROM hebben de provincies twee jaar geleden veertien voorbeeldprojecten van gebiedsontwikkeling ingediend. Over de ervaringen die met deze voorbeelden zijn opgedaan is het rapport 'Ontwikkel kracht!' uitgebracht door een adviescommissie onder leiding van prof. Riek Bakker. Conclusie: gebiedsontwikkeling is een noodzakelijke en effectieve benadering voor het realiseren van relevante maatschappelijke opgaven. Het is geen luxe maar harde noodzaak. Aanbevelingen waren onder andere dat tempo maken belangrijk is, dat het rijk zich moet beraden op een lijstje projecten waar het werkelijk voor gaat, en dat het voor alle partijen van belang is de financiële zaken goed op orde te hebben.

Meerstad, Groningen

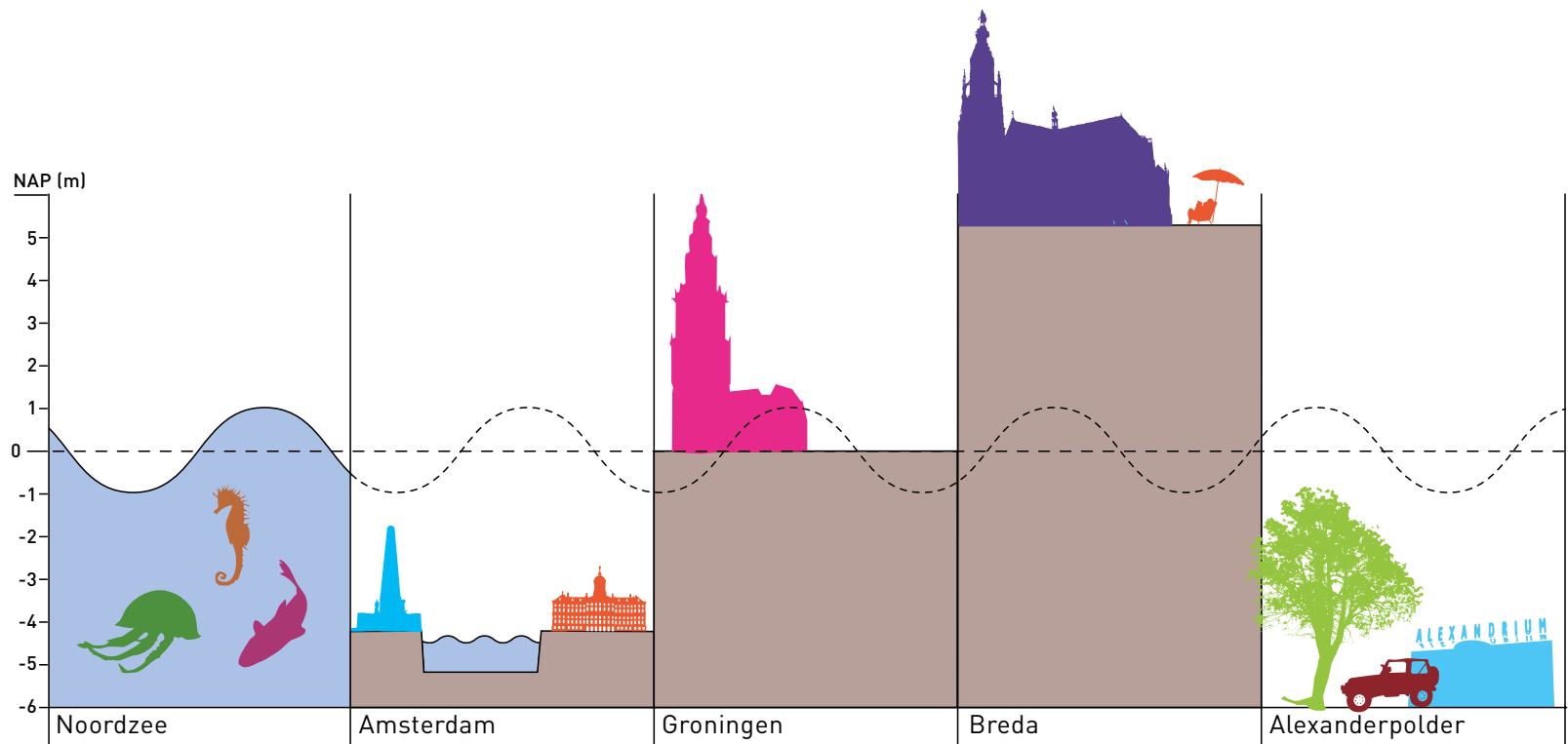
3.1.3 Publiek-private samenwerking

Publiek-private samenwerking (PPS) is het combineren van bijdragen van private investeerders en van overheden om te komen tot een betere prijs/kwaliteitsverhouding van ontwikkelingsprojecten. Publiek-private samenwerking kan zorgen voor verbetering en versnelling van de uitvoering van integrale, gebiedsgerichte projecten. Publiek-private samenwerking past goed bij gebiedsontwikkeling. Meestal heeft PPS de vorm van een contract. Aandachtspunt daarbij is de afstemming op de publieke besluitvorming. Het democratische gehalte van de besluitvorming moet verzekerd zijn. Grote PPS-projecten zijn bijvoorbeeld de Amsterdamse Zuidas en Groningen Meerstad. Samenwerking met woningcorporaties is een voorbeeld van kleinschalige PPS.

Het rijk stimuleert PPS door kennisverbreding (via de met dat doel door het rijk opgerichte kennisexpertisecentra), evaluatie van ervaringen (opgedaan met onder andere de nieuwe sleutelprojecten), aanpassing van wet- en regelgeving (zoals de nieuwe Wro en de nieuwe Wet inrichting landelijk gebied) en een actief rijksgrondbeleid.

3.1.4 Water als structurerend principe

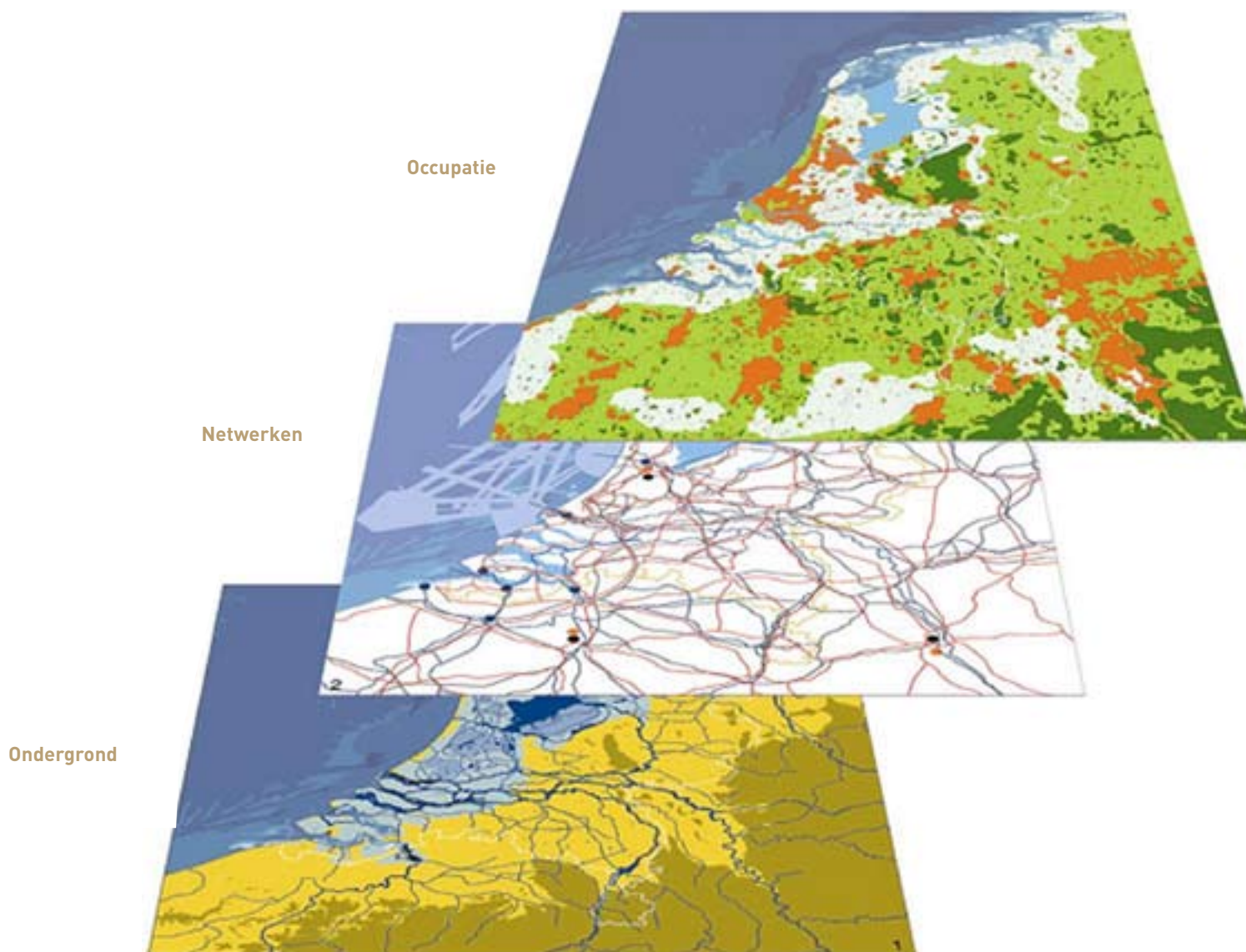
Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Vooral de zeespiegelrijzing, neerslagtoename en daarmee hoge pieken in de rivierafvoer, maar ook het vaker optreden van extreme droogte, dwingen tot een omslag in het denken. Om de zeespiegelrijzing en de bodemdaling op te vangen, en om wateroverlast en overstroming te voorkomen, is meer ruimte nodig voor water. Tegen deze achtergrond is water gekozen als een van de structurerende principes voor bestemming, inrichting en gebruik van de ruimte. Water stelt indringende eisen aan een duurzaam vestigingsbeleid gezien het kleine oppervlak van Nederland en de beschikbare infrastructuur en het aantal bewoners en bedrijven. Uitgaan van water als één van de structurerende principes heeft niet alleen als doel het land te beschermen tegen overstromingen en wateroverlast, maar dient ook om de zoetwatervoorraden en de kwaliteitsverbetering van het grond- en oppervlaktewater veilig te stellen. Bovendien voorkomt het verdroging, onnodige bodemdaling, watertekorten en verzilting. In hoofdstuk 3.3 wordt nader ingegaan op de rol van water.

3.1.5 Lagenbenadering

De lagenbenadering houdt in dat wij Nederland beschouwen als opgebouwd uit drie lagen: ondergrond, netwerken en occupatie. Te lang en te vaak is er in Nederland min of meer 'eigenstandig' nagedacht over de ontwikkeling van verstedelijking, intensieve vormen van landbouw en andere occupatievormen, zonder daarbij voldoende rekening te houden met de 'onderliggende' condities uit andere lagen. De intensieve veehouderij op zandgronden en grootschalige verstedelijking in laaggelegen veenweidegebieden zijn daarvan sprekende voorbeelden. Meer en meer beseffen wij dat de fysieke gesteldheid van Nederland - bodem, water, hoogteligging - het niet mogelijk maakt 'zomaar' iets te ontwikkelen. Meerwaarde van het ruimtelijk beleid moet zijn dat alle belangen en omstandigheden worden afgewogen. De lagenbenadering is daarbij behulpzaam. Elke laag heeft specifieke kenmerken, elke laag is ook

even belangrijk. Waar het op aankomt is de onderlinge wisselwerking tussen de lagen. Veel meer dan tot nu toe moet op alle schaalniveaus rekening worden gehouden met de voorwaarden die de ondergrond stelt, en de mogelijkheden en beperkingen van de infrastructurele netwerken. Bij de financieel-economisch krachtige functies op de occupatielaag (werken en wonen) regelt het rijk relatief weinig. Daar stuurt met name de markt. Bij infrastructuur stuurt het rijk vooral met financiële middelen, behalve als het gaat om de hoofdverbindingssassen waarvoor het rijk verantwoordelijk is. De kwetsbare en 'trage' processen in de ondergrond en de waterhuishouding vertegenwoordigen collectieve waarden die alleen door de overheid kunnen worden beschermd. Daarom wil het rijk dat gemeenten en provincies bij de ruimtelijke ordening en inrichting bewuster omgaan met de ondergrond. Water is daarvan een van de belangrijkste bestanddelen.

BASISKWALITEIT	
Economie, infrastructuur en verstedelijking	Water, natuur en landschap
Voldoende en tijdige beschikbaarheid van ruimte voor alle functies	Voldoende en tijdige beschikbaarheid van ruimte voor alle functies
Bundelingsbeleid voor verstedelijking en economische activiteiten	Watertoets*
Bundelingsbeleid en ruimtelijke insassing van (hoofd)infrastructuur	Deelstroomgebiedsvisies
Locatiebeleid voor bedrijven en voorzieningen	'Blauwe knopen'
Stedelijke herstructurering	Functiecombinaties met water
Balans tussen rood en groen/blauw	Bescherming van overige natuur(gebieden)*
Groen in en om de stad	Bescherming van soorten*
Overige hoofdinfrastructuur (spoor, weg, water en (lucht)havens) en bijbehorende ruimtelijke reserveringen	Uitwerking van milieubeleid ten behoeve van natuurkwaliteit
Kennis- en innovatieclusters	Beleid voor bouwen in het buitengebied
Milieuregelgeving (w.o. geluid, stank en stof)*	Basis Recreatie Toervaart Net (BRTN)
Externe veiligheid*	Beleid voor recreatiewoningen en -complexen
	Landschappelijke en ontwerp kwaliteit
	Bundeling van glastuinbouw in landbouwontwikkelingsgebieden glastuinbouw.
	Reconstructie zandgebieden*
* Vloeit voort uit bestaande wet - en regelgeving of Europese verplichtingen	

3.1.6 Systeemverantwoordelijkheid en resultaatverantwoordelijkheid

De Nota Ruimte maakt een duidelijk onderscheid tussen verantwoordelijkheden van het rijk en van anderen. Uitgangspunt is dat gemeenten en provincies het meest betrokken zijn bij veel concrete kwesties. Het rijk verwacht dat gemeenten en provincies de verantwoordelijkheid oppakken voor het realiseren van doelen. Het rijk is systeemverantwoordelijk: het zorgt ervoor dat provincies, gemeenten en marktpartijen het ruimtelijke ontwikkelingsspel (het 'systeem') zuiver en snel kunnen spelen. Dat zal niet altijd vanzelf gaan. Daarom ondersteunt het rijk gemeenten met wetgeving, geld, kennisontwikkeling en deskundigheidsbevordering. Dit stelt gemeenten in staat om zelf veranderingen in gang te zetten en in te spelen op de veranderingen in hun gebied.

Voor specifieke situaties waarbij nationale belangen in het geding zijn, zoals de Ecologische Hoofdstructuur, blijft het rijk resultaatverantwoordelijk. Die verantwoordelijkheid kan blijken uit rijksinvesteringen, uit specifieke eisen of afspraken. In de Nota Ruimte staan schematische overzichten die een indicatie geven van onderwerpen en de daarbij horende verantwoordelijkheden van de verschillende overheden.

3.1.7 Basiskwaliteit

In de Nota Ruimte is voor heel Nederland een aantal algemene 'regels' opgenomen. Deze verzekeren bij elkaar de 'basiskwaliteit' waar de Nota van spreekt. Er is daarmee een heldere ondergrens geschapen op het gebied van veiligheid, milieu, verstedelijking, groen en water. De regels bestaan grofweg in twee soorten: inhoudelijke normen en procesmatige voorschriften als waarborg voor een goede besluitvorming. Bij het nastreven van basiskwaliteit is het niet de bedoeling om overal hetzelfde te doen; de kwaliteit kan per situatie haar specifieke uitwerking en vorm krijgen. Nederland is niet overal hetzelfde en dus zijn niet overal dezelfde regels relevant. De realisatie van de basiskwaliteit ligt bij provincies en gemeenten. Bij de uitvoering krijgen zij meer ruimte dan voorheen. Het rijk beperkt zich tot het aangeven van kaders en normen.

3.1.8 Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur

Een grotere verantwoordelijkheid draagt het rijk voor zaken die bepalend zijn voor Nederland als geheel, zoals de Ecologische Hoofdstructuur en de mainports Schiphol en de Rotterdamse haven. Samen vormen zij de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur (RHS). In de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur zijn de gebieden en netwerken opgenomen die zo belangrijk, complex of kostbaar zijn, of zozeer bestuurlijke grenzen overschrijden, dat rijksbemoeienis noodzakelijk is. In het geding zijn daarbij de economie, infrastructuur en verstedelijking en elementen uit de 'groenblauwe' structuur van water, natuur en landschap. De uitwerking van de RHS is bij voorrang de taak van het rijk. Het rijk kan programma's of projecten die deel uitmaken van de nationale RHS opdragen aan de provincies of aan de WGR-plusregio's, zoals bij nationale landschappen. Op plekken waar veel onderdelen van de nationale RHS samenkomen of elkaar kruisen, zoals in de Randstad Holland, is de rijksbemoeienis het grootst.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 1.3 Sturingsfilosofie

H 1.3.2 Verantwoordelijkheidsverdeling (i.v.m. 'decentraal wat kan, centraal wat moet', systeem- en resultaatverantwoordelijkheid)

H 1.3.3 Lagenbenadering en ruimtelijke kwaliteit

H 1.3.4 Basiskwaliteit: generiek geldende 'ondergrens'

H 1.3.5 Nationale RHS: gebieden en netwerken van nationaal belang

H 1.4.1 Ontwikkelingsplanologie

H 1.4.2 Financiering (i.v.m. PPS)

H 3.2.3 Ruimtelijk waterbeleid (i.v.m. water als structurerend principe)

Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur economie, infrastructuur en verstedelijking

Economische kerngebieden, w.o. de Noordvleugel en Zuidvleugel van de Randstad en Zuidoost-Brabant

Mainports (Schiphol en Rotterdamse haven)

Brainport Eindhoven/Zuidoost-Brabant

Greenports, w.o. Aalsmeer en het Westland

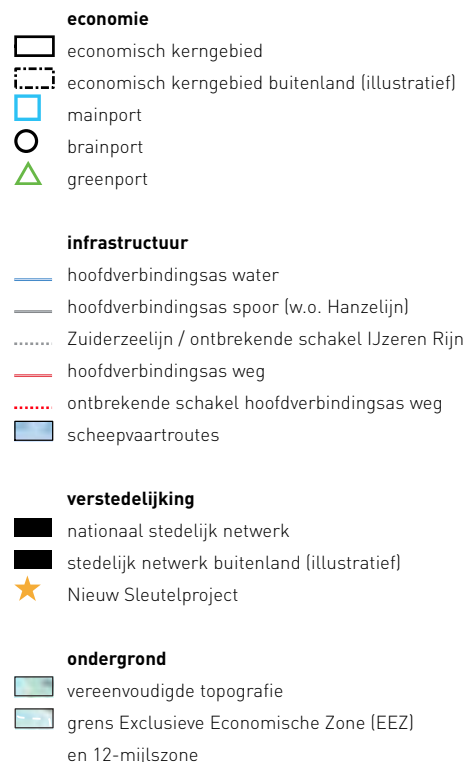
Nieuwe sleutelprojecten, w.o. de Amsterdamse Zuidas

Hoofdverbindingssassen (spoor, weg, water), w.o. HSL-Zuid, A2, A4, A12 en de Waal en bijbehorende ruimtelijke reserveringen.

Nationale stedelijke netwerken, w.o. de Randstad Holland

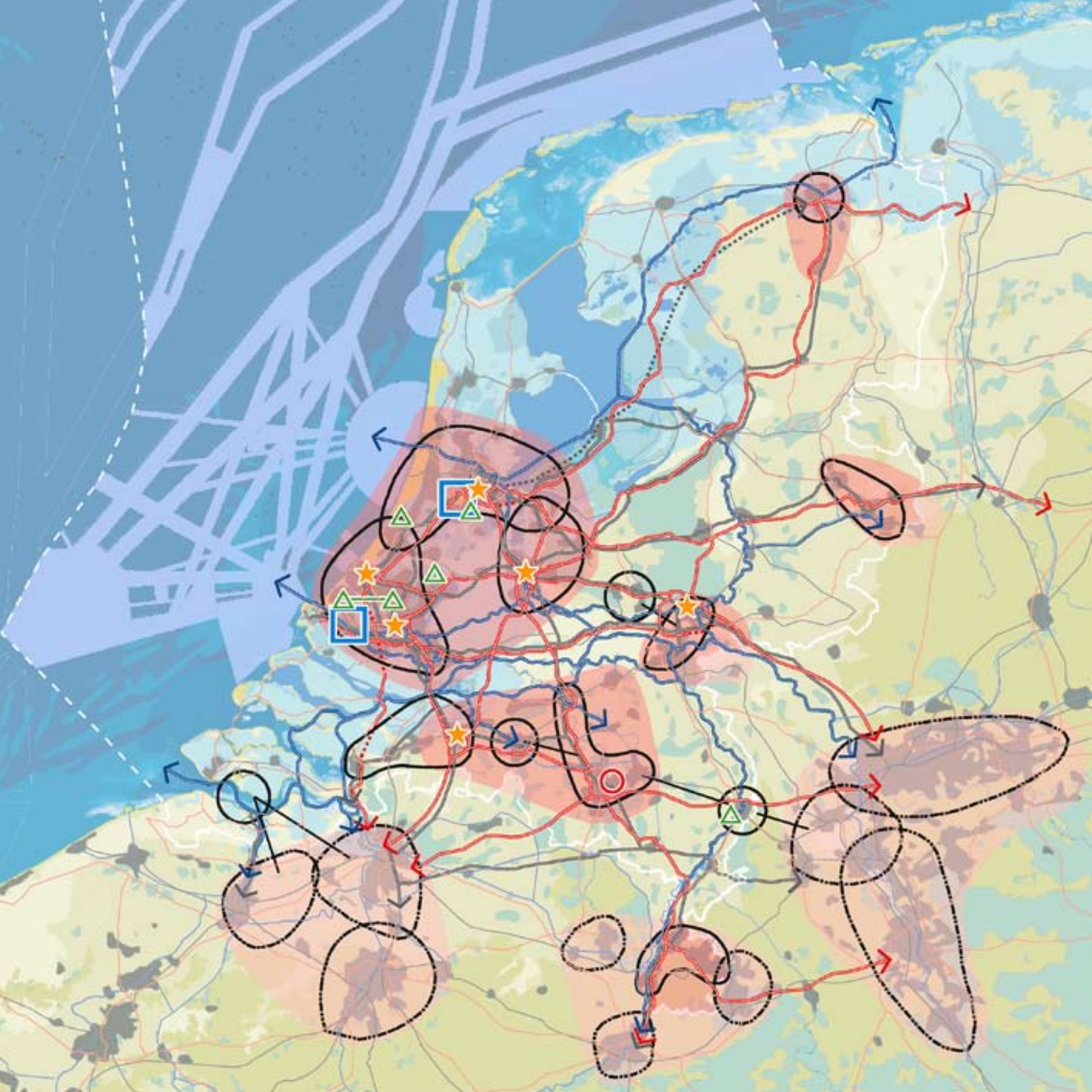
Stedelijke transformatie

Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur: economie, infrastructuur, verstedelijking

De nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur omvat gebieden en netwerken, die voor de ruimtelijke structuur en het functioneren van Nederland van grote betekenis zijn. Voor deze elementen draagt het rijk dan ook in het algemeen een grotere verantwoordelijkheid dan daarbuiten. Ze staan voor complexe en/of kostbare opgaven die rijksbemoeienis noodzakelijk maken. Het gaat in de stedelijke sfeer om elementen en opgaven, die voortkomen uit ontwikkelingen met betrekking tot de economie, de infrastructuur en de verstedelijking en uit het onderlinge verband van deze drie ruimtevrugnende functies.

Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur water, natuur en landschap
Grote rivieren en grote wateren, w.o. IJsselmeer en Waddenzee
Kust (kustfundament)
Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (VHR)*
Natuurbeschermingswetgebieden*
Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en robuuste ecologische verbindingen
Werelderfgoedgebieden (UNESCO)*
Nationale landschappen, w.o. de Veluwe en het Groene Hart van de Randstad
* Vloeit voort uit bestaande wet - en regel- geving of Europese verplichtingen

Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur: water, natuur, landschap

water

- grote rivieren (Rijn, Maas, Waal, IJssel)
- grote wateren (zuid-westelijke Delta, IJsselmeergebied, Waddenzee)
- kustfundament
- primaire waterkering

natuur

- natuurgebieden (EHS, VHR, NBW-gebieden)
- robuuste ecologische verbinding

- gebieden met bijzondere ecologische waarden in de Noordzee:
1. Kustzone	4. Oestergronden
2. Friese Front	5. Doggersbank
3. Klaverbank	

landschap

- Nationaal Landschap / Werelderfgoedgebied

ondergrond

- vereenvoudigde topografie (excl. hoofdinfrastructuur)
- grens Exclusieve Economische Zone [EEZ] en 12-mijlszone

 (1:1.500.000)

De nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur omvat gebieden en netwerken, die voor de ruimtelijke structuur en het functioneren van Nederland van grote betekenis zijn. Voor deze elementen draagt het rijk dan ook in het algemeen een grotere verantwoordelijkheid dan daarbuiten. Ze staan voor complexe en/of kostbare opgaven die rijksbemoeienis noodzakelijk maken. In de meer landelijke gebieden gaat het om elementen en opgaven, die voortkomen uit waarden en ontwikkelingen met betrekking tot water, natuur, cultuurhistorie en landschap. Deels vallen deze elementen samen, deels gaat het om zelfstandige opgaven. Om kartografische redenen is voor de natuurwaarden van de Noordzee een apart fragment opgenomen en is voor de weergave van de natuurwaarden van Nederland gekozen voor een sterk vereenvoudigd en gegeneraliseerd beeld van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Voor een correct beeld van de EHS wordt verwezen naar PKB-kaart 5: Ecologische Hoofdstructuur. Ter wille van de leesbaarheid is in de onderlegger de hoofdinfrastructuur niet opgenomen.

3.2 NETWERKEN EN STEDEN

3.2.1 Nationale stedelijke netwerken

Het ruimtelijk beleid richt zich op bundeling van economie, verstedelijking en infrastructuur. Samenwerking tussen gemeenten bij de uitvoering daarvan staat voorop. Als gemeenten hun ruimtelijke keuzen op elkaar afstemmen, hebben zij gezamenlijk meer te bieden dan ieder voor zich. Binnen steden en stedelijke netwerken moeten de gemeenten voldoende ruimte vinden voor wonen, werken en mobiliteit; inclusief de voorzieningen van groen, recreatie, sport en water die daarbij horen. Dat vraagt om een goede koppeling tussen verstedelijking, economie, infrastructuur, milieu en veiligheid.

Zes stedelijke netwerken zijn zo belangrijk, dat ze tot de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur behoren:

- Randstad Holland;
- Brabantstad;
- Zuid-Limburg;
- Twente;
- Arnhem-Nijmegen;
- Groningen-Assen.

Deze stedelijke netwerken zijn de belangrijkste grootstedelijke gebieden van Nederland, met de hoogste concentraties van bevolking, economische activiteiten, werkgelegenheid en culturele activiteiten. Ze verschillen in omvang en samenstelling. Wat ze gemeen hebben zijn hun ruimtelijk structurerende betekenis en organisatorische betekenis.

Kenmerkend is een zekere samenhang, waarin grotere en kleinere steden van elkaar zijn te onderscheiden, en fysiek zijn gescheiden door open ruimte. Een nationaal stedelijk netwerk biedt provincies en gemeenten kansen om samen initiatieven te ontwikkelen, afspraken te maken over verdeling van taken en specialisaties.

Het rijk verwacht dat gemeenten in deze netwerken op vrijwillige basis samenwerken. Focus is de langetermijntoewijding van het netwerk en de taakverdeling daarin. Daartoe maken gemeenten onderling afspraken, en ook met provincies en WGR-plusregio's over:

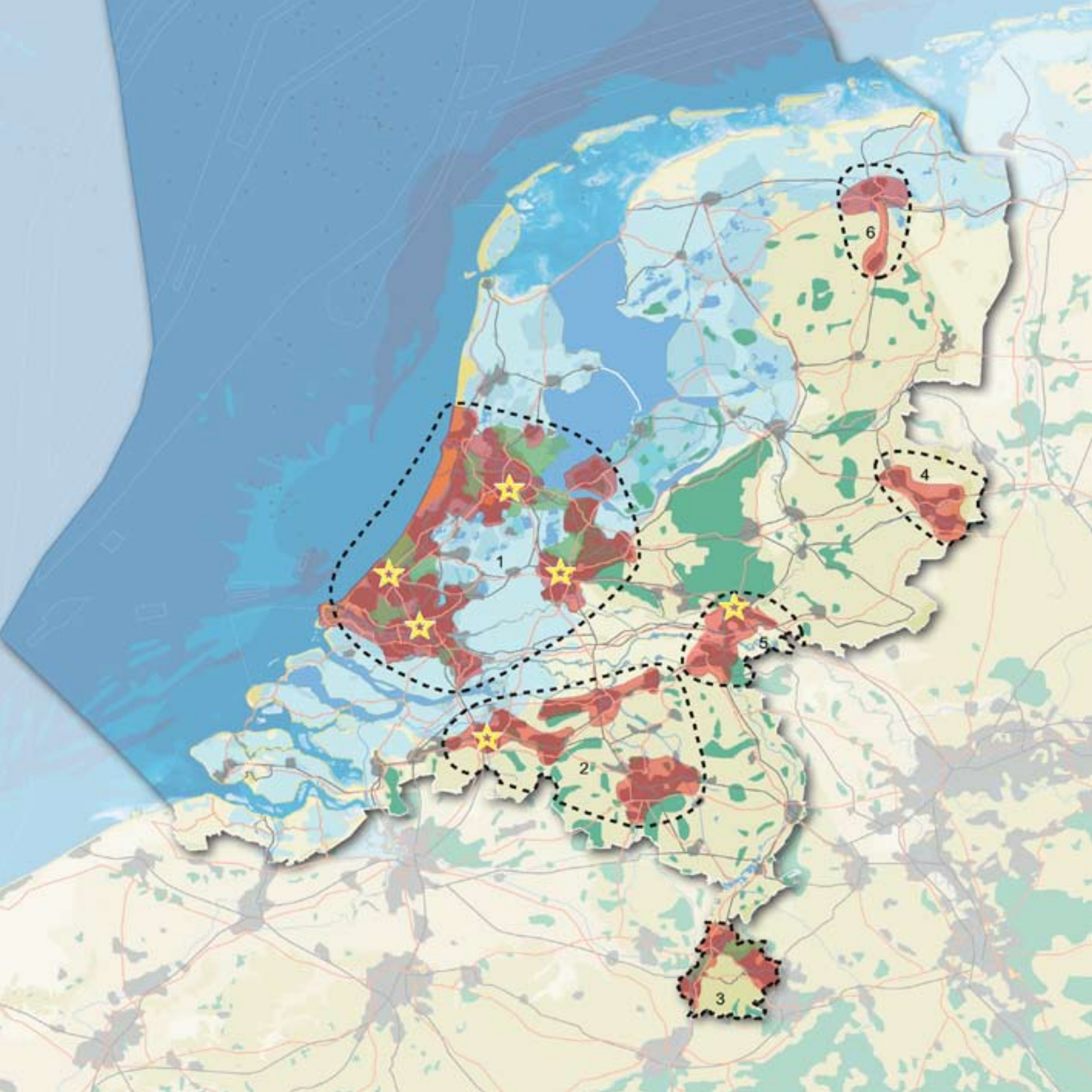
- verdeling van de ruimte voor wonen en werken;
- tijdige en voldoende beschikbaarheid van een bij de vraag aansluitend aanbod van ruimte voor wonen, bedrijven, voorzieningen en alle overige aan de verstedelijking verbonden functies;
- optimale benutting van bestaand bebouwd gebied;
- goede afstemming met het verkeers- en vervoerssysteem;
- ontwikkeling van een locatiebeleid voor bedrijven en voorzieningen;
- behoud en verbetering van de balans tussen groen en verstedelijking;
- optimale aansluiting op het watersysteem (zowel grond- als oppervlaktewater) waarbij nadelige effecten op de waterhuishouding voorkomen worden.

PKB-KAART 2 Verstedelijking

Het kaartbeeld betreft een indicatieve weergave van de in de legenda vermelde eenheden.

Rijksbufferzones Amstelland, Vechtstreek

3.2.2 Rijksbufferzones

Tussen de grote steden in de Randstad en in Zuid-Limburg liggen negen rijksbufferzones. Dat zijn gebieden die al tientallen jaren lang worden opgehouden om te zorgen dat de steden niet aan elkaar konden groeien, maar ook ten behoeve van recreatie. Met dat doel heeft het rijk in deze gebieden stelselmatig grond aangekocht en ingericht met recreatief groen, zoals het Noorderpark bij Utrecht en Midden-Delfland tussen Den Haag en Rotterdam. Voor de komende jaren wil het rijk de nadruk nog sterker leggen op recreatie in deze gebieden. Het moeten groot-schalige, groene gebieden voor allerlei vormen van dagrecreatie worden. Hiervoor gaan provincies de plannen opstellen. Daarbij moeten de rijksbufferzones wel gevrijwaard blijven van verdere verstedelijking. Dat betekent voor gemeenten in deze gebieden dat woningbouw en andere vormen van verstedelijking buiten het bestaand bebouwd gebied in principe niet mogelijk zijn. Tenzij dit aantoonbaar bijdraagt aan de recreatieve mogelijkheden van het gebied. Dit kan bijvoorbeeld met beperkt roodvoor-groen het geval zijn. Aan de hand van het provinciale plan moet duidelijk te maken zijn hoe de voorstellen bijdragen aan de kwaliteiten van de bufferzone als geheel. Want dat doel staat voorop: dat de rijksbufferzones open, groene en aantrekkelijke gebieden voor dagrecreatie worden.

Arenagebied Amsterdam

3.2.3 Locatiebeleid

Dankzij het locatiebeleid van de afgelopen jaren zijn er in Nederland, in tegenstelling tot het buitenland, nauwelijks weidewinkels. Er is een fijnmazige detailhandelsstructuur die de leefbaarheid en vitaliteit van steden en dorpen ondersteunt. Maar door deze regelgeving zijn ook wenselijke ontwikkelingen aan Nederland voorbijgegaan, vooral wat betreft hoogwaardige regionale winkelcentra. Het huidige locatiebeleid wordt daarom vervangen door nieuw locatiebeleid voor bedrijven en voorzieningen. De provincies of – voorzover het om binnenregionale vraagstukken gaat – de WGR-plusregio's zullen daarvoor de verantwoordelijkheid dragen. Daarmee valt het doek voor het bestaande ABC-locatiebeleid en het locatiebeleid voor Perifere en Grootschalige Detailhandelsvestiging (PDV/GDV-beleid).

Provincies en gemeenten zijn verantwoordelijk voor een voldoende en gevarieerd aanbod van locaties voor bedrijven en voorzieningen. Het best kunnen provincies en de WGR-plusregio's zelf bepalen wat hiervoor een 'goede' plaats is. Door deze decentralisatie is regionaal maatwerk mogelijk. Met als uitgangspunt dat nieuwe vestigingslocaties voor detailhandel niet ten koste mogen gaan van de bestaande detailhandelsstructuur in dorpen, wijkwinkelcentra en binnensteden.

Provincies en de WGR-plusregio's concretiseren het locatiebeleid voor bedrijven en voorzieningen in het provinciale ruimtelijke en verkeers- en vervoersbeleid. Gemeenten krijgen de mogelijkheid om in bestemmingsplannen een aparte bestemming voor perifere detailhandel op te nemen. Provincies stellen richtlijnen op voor branchebeperking voor perifere detailhandel, die door het kabinet moet worden geaccordeerd.

Essentieel is verder dat het locatiebeleid waarborgt:

- dat aan bestaande en nieuwe bedrijven en voorzieningen, die vanwege verkeersveiligheid of hinder niet inpasbaar zijn bij woonbebouwing, ruimte wordt geboden op speciaal daarvoor te bestemmen (bedrijven)terreinen;
- dat bedrijven met omvangrijke goederenstromen, of verkeersaantrekende werking, ruimte krijgen op locaties met een goede aansluiting op (bestaande) verkeers- en vervoersverbindingen;
- dat aan arbeids- en bezoekersintensieve bedrijven ruimte wordt geboden op locaties met goed openbaar vervoer en met een goede aansluiting op (bestaande) verkeers- en vervoersverbindingen.

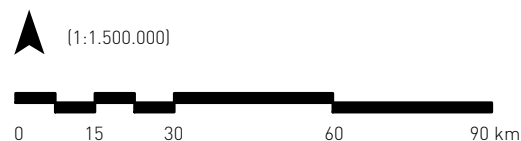
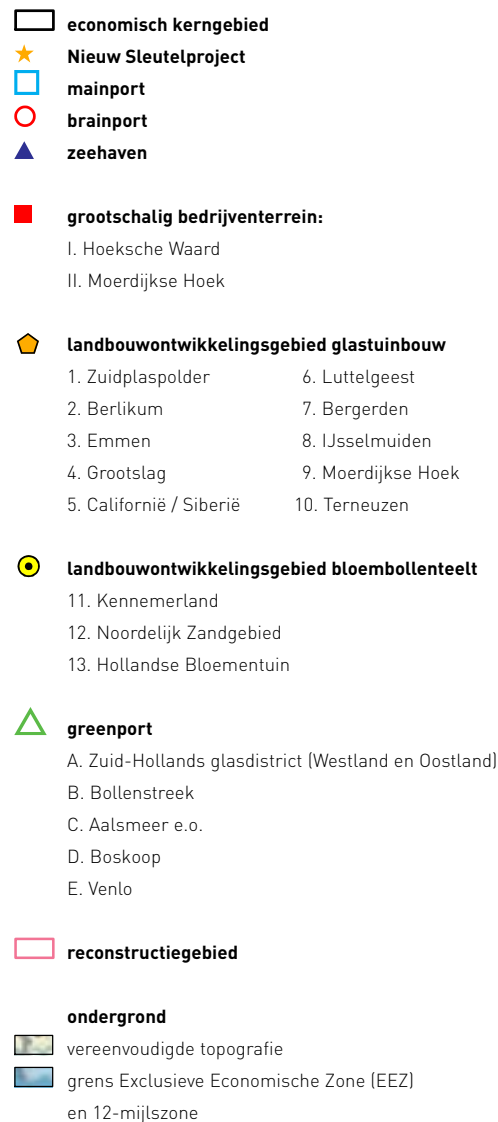
3.2.4 Economische kerngebieden

Het rijk heeft dertien economische kerngebieden aangewezen. Deze liggen grotendeels binnen nationale stedelijk netwerken. Hier bevinden zich de belangrijkste concentraties van stuwende bedrijvigheid en werkgelegenheid. Hier zijn de mogelijkheden ook het grootst. In deze economische kerngebieden wordt de meeste toegevoegde waarde gerealiseerd. Het gaat om:

- Randstad Holland. Binnen dit nationaal stedelijk netwerk liggen drie economische kerngebieden: de Noordvleugel, de Zuidvleugel en de regio Utrecht. Een belangrijke rol is weggelegd voor de twee mainports Schiphol en de Rotterdamse haven;
- Brabantstad, met de drie economische kerngebieden Zuidoost-Brabant (Brainport), de A2-zone in Noord-Brabant met het economisch kerngebied Tilburg en de A16-A4-zone in West-Brabant. Het economische kerngebied Venlo heeft een nauwe relatie met Brabantstad en met het Duitse Rijn/Roergebied;
- Zuid-Limburg (nationaal stedelijk netwerk en deels economisch kerngebied);
- Twente (nationaal stedelijk netwerk en economisch kerngebied);
- Arnhem-Nijmegen (nationaal stedelijk netwerk en deels economisch kerngebied). Het economische kerngebied Wageningen-Ede-Rhenen-Veenendaal is hiermee nauw verbonden;
- Groningen-Assen (nationaal stedelijk netwerk en deels economisch kerngebied);
- De Zeeuwse Sloehaven-Kanaalzone is aangemerkt als economisch kerngebied.

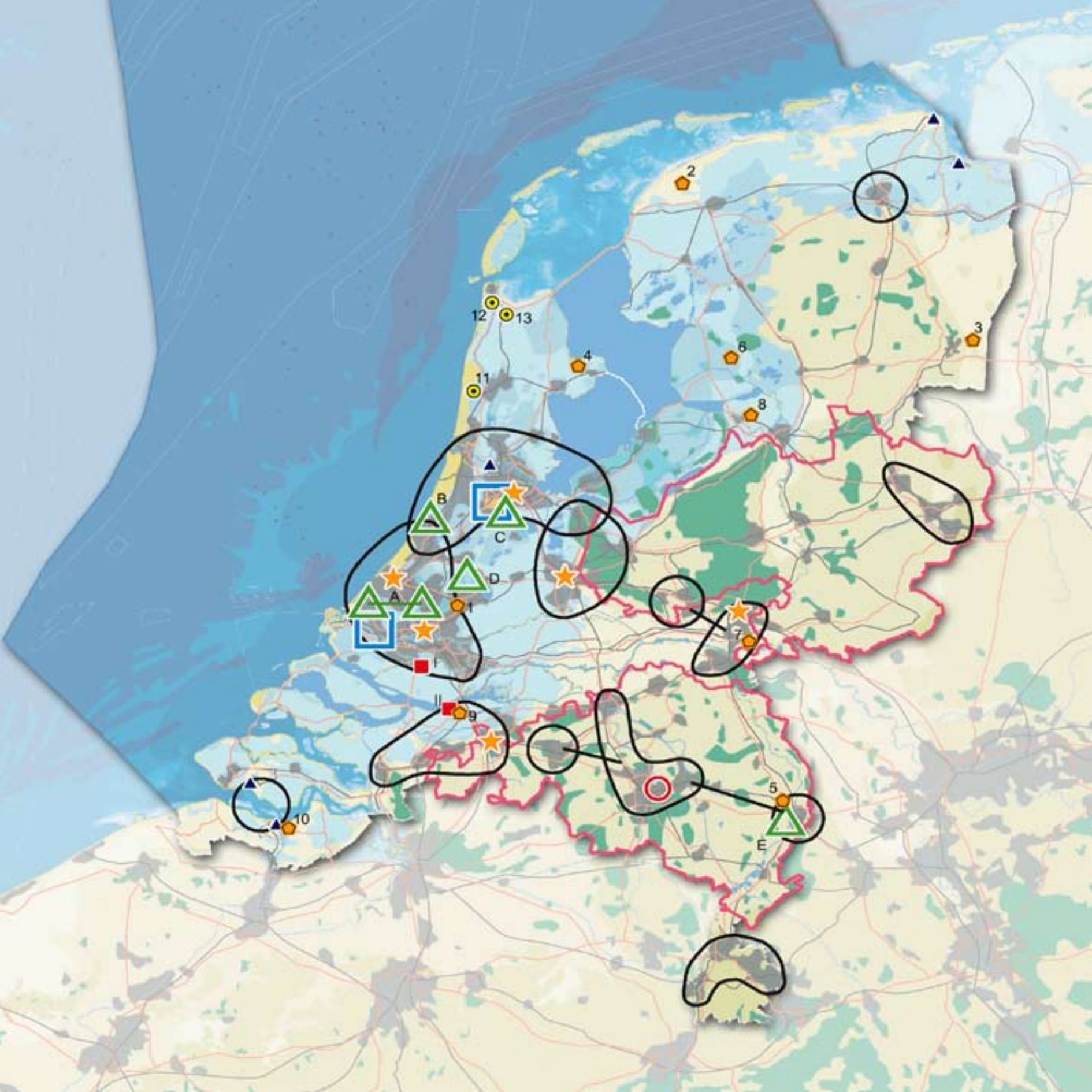
Vanwege hun internationale betekenis zal het rijk zich actief inzetten voor deze kerngebieden en netwerken. Te denken is aan vormgeving van financiële instrumenten, totstandkoming van afspraken en ontwikkelingsprocessen. Ook stedelijke samenwerkingsverbanden die niet tot de reeks nationale stedelijke netwerken behoren, kunnen voor financiële steun van het rijk in aanmerking komen. Dat gaat samen met goede, onderling afgestemde plannen voor wonen, mobiliteit, water, bedrijventerreinen en bovenlokale voorzieningen. Het samenwerkingsverband Apeldoorn-Zutphen-Deventer (Stedendriehoek), de IJsseldelta en de samenwerkende Friese steden (Westergozone en A7-zone) komen hiervoor in aanmerking, net als Leeuwarden en Zwolle.

PKB-KAART 1 Economie en landbouw

Het kaartbeeld betreft een indicatieve weergave van de in de legenda vermelde eenheden.

Mainport Schiphol

Mainport Rotterdamse haven

Hoofdverbindingssas A4

3.2.5 Hoofdverbindingssassen

Het rijk is verantwoordelijk voor de hoofdinfrastructuur van weg, spoor, en water. Die verbindt Schiphol en de Rotterdamse haven (en de daarmee verbonden mainportregio's Noord- en Zuidvleugel van de Randstad) met de belangrijkste grootstedelijke gebieden in Nederland en het buitenland. De hoofdverbindingssassen structureren op nationaal niveau in belangrijke mate de (bundeling van) verstedelijking en economische activiteiten. Zij dragen bij aan de ruimtelijke samenhang van Nederland als geheel. Het rijk is ook verantwoordelijk voor de aansluiting op de Trans-Europese Netwerken. De verkeerskundige uitwerking is te vinden in de Nota Mobiliteit. In relatie daarmee wordt ook de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen zoveel mogelijk gebundeld, zoals bij Hoeksche Waard en de Tweede Maasvlakte.

Bijzondere aandacht is nodig voor veilige zones rond infrastructuur, onder andere in verband met vervoer van gevaarlijke stoffen. In de Nota Risiconormering Vervoer Gevaarlijke Stoffen wordt aangegeven langs welke infrastructuur dit aan de orde is, en op welke manier. Wat betreft het spoor moeten de meeste gevaarlijke stoffen over de Betuwelijn en over enkele verbindingen rond het Amsterdam-Noordzeekanaalgebied

en andere grote haven- en industrielocaties. Wat betreft wegvervoer zijn er knelpunten langs de ringwegen in de Randstad. Aanleg van ontbrekende schakels kan soelaas bieden. Vervoer van gevaarlijke goederen over water kent weinig knelpunten, al verdienen het centrum van Rotterdam, de Westerschelde, Dordrecht en het Amsterdam-Rijnkanaal aandacht.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

- H 2.1 Inleiding en doelen (i.v.m. bundeling van economie, infrastructuur en verstedelijking als ruimtelijke strategie)
- H 2.1.2 Versterking van de kracht en de diversiteit van de economische kerngebieden
- H 2.2.1 Inleiding (i.v.m. nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur)
- H 2.2.2 Nationale stedelijke netwerken en economische kerngebieden
- H 2.2.3 Organiseren in nationale stedelijke netwerken
- H 2.2.3.5 Transformatie van rijksbufferzones en ruimte voor dagrecreatie
- H 2.2.4 Hoofdverbindingssassen
- H 2.3.2.6 Locatiebeleid voor bedrijven en voorzieningen

3.3 WATER EN GROENE RUIMTE

3.3.1 Provincies en gemeenten geven 'groene ruimte' vorm

Natuur, landschap, water. Dat is in drie woorden samengevat waar het om draait in de 'groene ruimte'. Maar dat niet alléén. Recreatie, landbouw, wonen en werken moeten er een plaats in krijgen. En bij dit alles moet de cultuurhistorie recht worden gedaan. Als ruimtelijke strategieën voor water en groene ruimte kiest het rijk voor 'anticiperen op en meebewegen met water', 'investeren in de kwaliteit van natuur' en 'landschap ontwikkelen met kwaliteit'. Provincies zijn, in samenwerking met gemeenten, in belangrijke mate verantwoordelijk voor de vormgeving en uitvoering van het beleid voor al deze aandachtspunten. Dat betreft de concretisering van het natuurbeleid en de bescherming van soorten en gebieden. Maar ze hebben ook een grote verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van landschappelijke kwaliteit en de kwaliteitsslag die gemaakt moet worden om verrommeling en nivellering van het landschap tegen te gaan. Dat is inclusief het bieden van voldoende ruimte voor de grondgebonden landbouw.

De rijksverantwoordelijkheid geldt kwesties van (inter)nationaal belang, zoals de werelderfgoedgebieden, nationale landschappen, het hoofdwatersysteem en de belangrijkste concentraties van glastuinbouw en sier-teeltproductie in de zogenoemde greenports. Verder heeft het rijk een resultaatverantwoordelijkheid voor het borgen van (inter)nationaal erkende natuurlijke waarden. Het heeft daarom speciale aandacht voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (VHR-gebieden) en Natuurbeschermingswetgebieden (NB-wetgebieden)⁶.

Gemeenten spelen ook een belangrijke rol in het geheel. Zij ontwikkelen samen met provincies de plannen om negatieve ontwikkelingen voor de natuur in EHS- en VHR-gebieden tegen te gaan. Ze maken ook samen met de provincies de kwaliteitsslag in landschapontwikkeling waar. Hoofdstuk 4 van dit Katern gaat gedetailleerder in op wat die zorg voor het landelijke gebied inhoudt. Dit hoofdstuk belicht de rol die water speelt in dit geheel.

⁶ Sinds het verschijnen van de Nota Ruimte is een nieuwe Natuurbeschermingswet van kracht (2005) en is de terminologie veranderd. VHR- en NB-wet-gebieden worden aangeduid als Natura 2000-gebieden, omdat ze onderdeel zijn van het Europees netwerk van natuurgebieden Natura 2000, waarvoor de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn gelden. Daarnaast kent de Natuurbeschermingswet een serie kleinere 'beschermden natuurmonumenten' waarvoor overigens hetzelfde regime geldt.

3.3.2 De rol van water

Aan 'water' wordt een groot gewicht toegekend in het ruimtelijk beleid. Dat komt door de klimaatverandering, die grote gevolgen heeft voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Denk aan het waarborgen van veiligheid tegen overstromingen en het voorkomen van schade door wateroverlast of watertekorten. De zorg voor de primaire waterkeringen langs de grote rivieren, kust en IJsselmeer is de verantwoordelijkheid voor het rijk. Deze waterkeringen horen bij de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. Dat geldt ook voor genoemde grote wateren; net als de Waddenzee horen zij tot de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur, ook omdat zij belangrijk zijn vanuit oogpunt van natuur en landschap.

Water als structurerend principe houdt in dat water meer ruimte krijgt en dat waterkwantiteit en -kwaliteit sturend zijn voor het grondgebruik. Dit is ook belangrijk voor de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water voor een goede ecologische waterkwaliteit. Gemeenten, provincies en waterschappen hanteren daarom water als een structurerend principe bij het ontwikkelen, uitwerken en toetsen van hun ruimtelijk beleid.

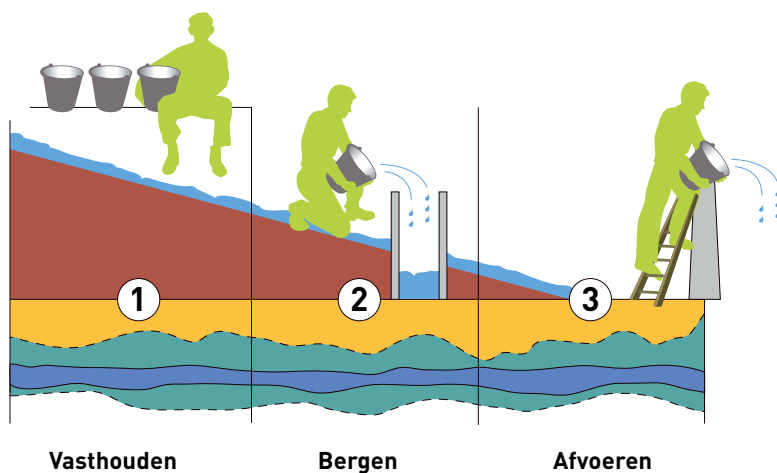
3.3.3 Water bij locatiekeuze en herinrichting

Bij locatiekeuzes en herinrichting van bestaand bebouwd gebied moeten nadelige effecten op kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater (het watersysteem) worden voorkomen, verminderd, of gecompenseerd. Dat kan door van tevoren een goede analyse te maken van de risico's voor verdroging, overstromingen en overlast van grond- of oppervlaktewater. Het is raadzaam om erbij te betrekken wat het beperken van deze risico's kost. Het rekening houden met de wateropgave bij ruimtelijke ingrepen die de waterhuishouding beïnvloeden, is als verplichting opgenomen in het Besluit op de ruimtelijke ordening (BRO) die regelingen geeft ter uitvoering van de Nota Ruimte.

3.3.4 Waterkwantiteit

Water beter vasthouden voorkomt watertekorten en wateroverlast. Om water te bergen kan het areaal oppervlaktewater tijdelijk worden vergroot of het peilbeheer worden aangepast. Pas in laatste instantie wordt water af- of aangevoerd. Dit is de zogeheten 'drietrapsstrategie waterkwantiteit' die uitgaat van de prioriteitenvolgorde vasthouden – bergen – afvoeren. Dat betekent in de praktijk het volgende:

- het waterbergend vermogen neemt per stroomgebied toe;
- er vindt geen bebouwing plaats in gebieden die de provincies op termijn nodig vinden voor waterberging;
- er worden geen ruimtelijke besluiten genomen en er vinden geen peilverlagingen plaats die leiden tot bodemdaling in gebieden met dikke laagveenpakketten;
- onttrekking van het grondwater mag de natuurlijke aanvulling niet overstijgen;
- peilverlaging in de nabijheid van hydrologisch kwetsbare delen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt voorkomen.

3.3.5 Waterkwaliteit

De zorg voor de waterkwaliteit houdt in dat de ruimte zodanig wordt bestemd, ingericht en gebruikt dat het grond- en oppervlaktewater niet, of zo min mogelijk, worden vervuild. Is dat niet mogelijk of niet effectief genoeg, dan moeten schone en vuile waterstromen zo veel mogelijk gescheiden blijven. Wanneer ook dat niet het beoogde resultaat heeft, rest de derde stap: zuiveren. Deze 'drietrapsstrategie waterkwaliteit' - voorkomen – scheiden – zuiveren - resulteert in verbetering van de kwaliteit van (het diepe) grond- en oppervlakte water, vooral in grondwaterbeschermingsgebieden en in hydrologisch kwetsbare delen van de EHS.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie over de watertoets in dit Katern bij hoofdstuk 2.2.4.

Kijk voor meer informatie over water in de Nota Ruimte bij:

H 2.3.2.8 Waarborging van de wateropgave bij verstedelijking

H 3.1.1 Borging van veiligheid tegen overstromingen

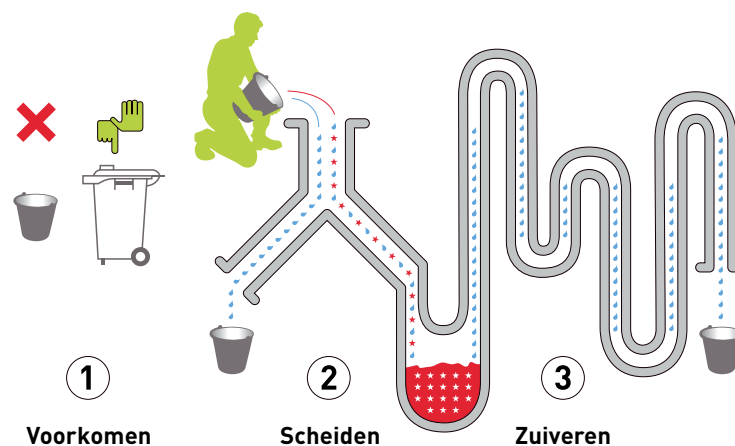
H 3.1.2 Voorkoming van wateroverlast en watertekorten

H 3.1.3 Verbetering van water- en bodemkwaliteit

H 3.2.2 Grote Rivieren

H 3.2.3 Ruimtelijk waterbeleid

H 3.2.4 Afstemming met waterbeleid

Ruimte voor de rivier

De visie van het kabinet op bescherming van het rivierengebied tegen hoogwater is vastgelegd in de planologische kernbeslissing (PKB) "Ruimte voor de Rivier", die eind 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd. Het accent verschuift van dijkverbetering naar rivierverruiming. Een pakket van circa veertig maatregelen moet ervoor zorgen dat het vereiste veiligheidsniveau in 2015 is gerealiseerd. Het bestaat uit ruimtelijke maatregelen (zoals dijkverhoging, uiterwaardvergraving, hoogwatergeul) en technische maatregelen (zoals kribverlaging en zomerbedverdieping). Het kabinet zal afspraken maken met de regionale en lokale overheden. Daarin komt te staan hoe dit wordt gerealiseerd en welke overheid bevoegd gezag wordt voor het nemen van een projectbesluit. Herinrichting wordt zoveel mogelijk aangegrepen om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren door behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten van de verschillende riviertakken.

Sinds 1996 reguleerde de beleidslijn Ruimte voor de Rivier de ontwikkelingen in het buitendijkse gebied (de uiterwaarden). Deze beleidslijn is kortgeleden geëvalueerd, aangepast en van naam veranderd; naar verwachting wordt voorjaar 2006 de nieuwe Beleidslijn Grote Rivieren van kracht. Klimaatverandering heeft als gevolg dat ook in de toekomst voortdurend geïnvesteerd zal moeten worden in de veiligheid van het rivierengebied. De PKB anticipeert hier onder andere op door een beperkt aantal gebieden te reserveren voor rivierverruimende maatregelen die na 2015 nodig kunnen zijn. Dit betreft een inperking van de in de Nota Ruimte aangegeven zoekruimte. Aan de provincies en gemeenten wordt gevraagd de reserveringen te laten doorwerken in hun beleid en met name in streek- en bestemmingsplannen.

PKB-KAART 4 Water

- **kustfundament**
- **primaire waterkering**
- **winterbed grote rivieren**
- **ruimte voor de rivieren**
- **prioritaire zwakke schakels**
 1. kustvak Den Helder - Callantssoog
 2. kustvak Hondsbossche en Pettemer zeewering
 3. waterkering Noordwijk
 4. waterkering Scheveningen
 5. kustvak Hoek van Holland - Kijkduin
 6. kustvak Flauwe Werk (Goeree-Overflakkee)
 7. kustvak Zuidwest Walcheren
 8. kustvak West Zeeuws-Vlaanderen
(Cadzand - Breskens)

 kustlocatie Zuid-Holland

- **grote open wateren**
 1. Waddenzee
 2. IJsselmeergebied
 3. Zuidwestelijke Delta

- **voorlopige voorkeursgebieden noodoverloop**
 - A. Rijnstrangen
 - B. Ooijpolder
 - C. oostelijk deel Beersche Overlaat

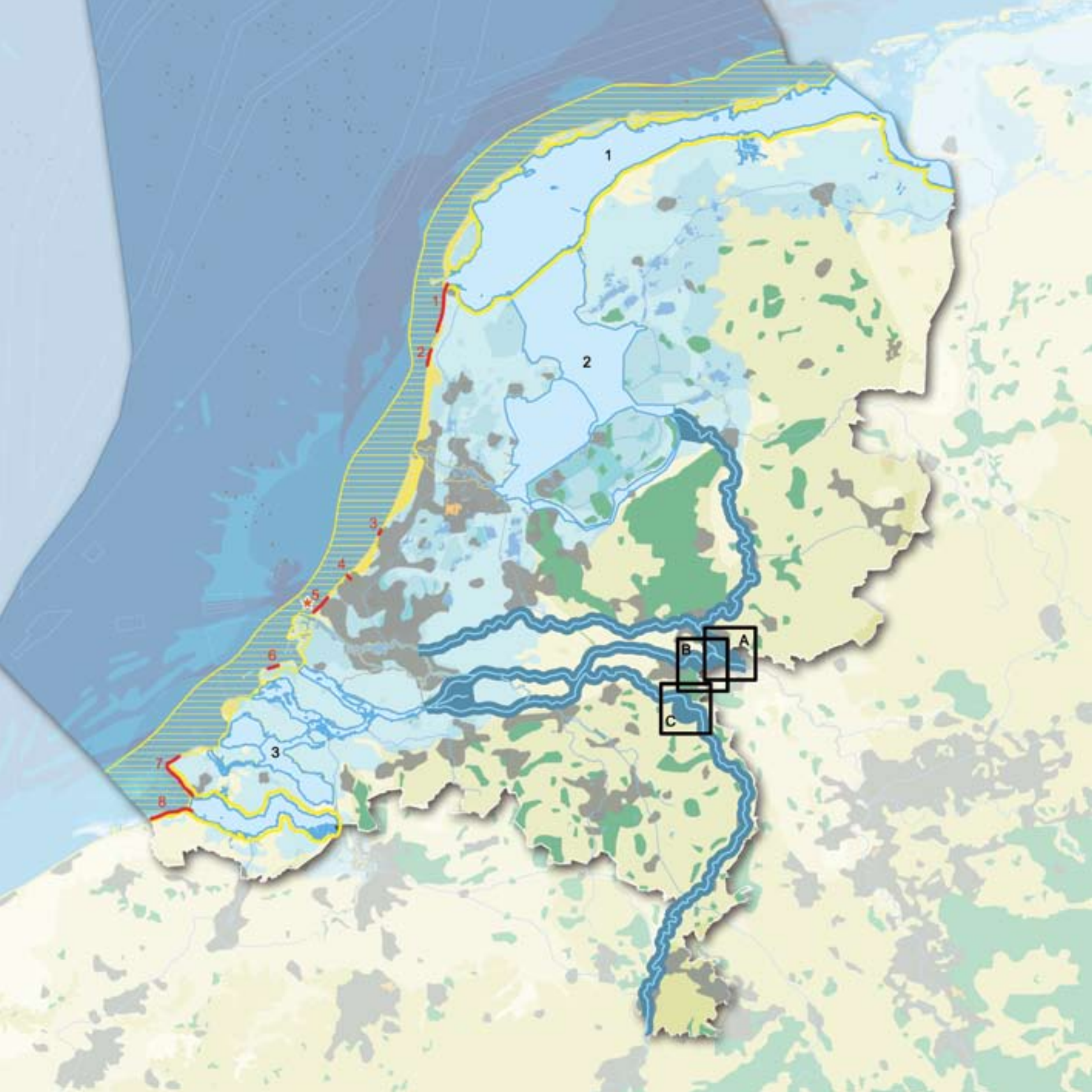
- ondergrond**
 - vereenvoudigde topografie
(exclusief hoofdinfrastructuur)
 - grens Exclussieve Economische Zone (EEZ)
en 12-mijlszone

 (1:1.500.000)

Het kaartbeeld betreft een indicatieve weergave van de in de legenda vermelde eenheden.

IJsselmeer

Zuidwestelijke Delta

3.4 Specifieke gebieden en thema's

De kenmerkende kwaliteiten van de Randstad Holland, de Kust, de Waddenzee, de Zuidwestelijke Delta en het IJsselmeergebied zijn van groot nationaal en internationaal belang. In deze gebieden komen veel onderdelen van de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur samen. Zij beïnvloeden elkaar zo sterk dat een samenhangend beleidskader onmisbaar is. Regie van het rijk is nodig, in samenwerking allicht met provincies, gemeenten en betrokken organisaties. Zo hangt de internationale positie van Nederland sterk samen met de ontwikkeling van de culturele en economische kracht, met de diversiteit van de Randstad, en met de kracht en leefbaarheid van de grote steden.

De kustgebieden zijn van groot belang voor de veiligheid tegen overstromingen. Tegelijk zijn ze zeer waardevol wat betreft natuur, landschap en cultuur en hebben ze een grote toeristische aantrekkingskracht.

De Waddenzee en het IJsselmeergebied zijn unieke, grootschalige, open watergebieden met belangrijke waarden van natuur, landschap en cultuur. Zij zijn ook belangrijk voor de veiligheid tegen overstromingen. Ook de Zuidwestelijke Delta heeft die kwaliteiten. Bovendien is daar de balans tussen natuur en veiligheid voor water een belangrijke zorg, in samenhang met de toegankelijkheid van de Antwerpse haven. Voor elk van deze gebieden is in de Nota Ruimte een gepaste 'vertaling' van de doelen opgenomen, met een samenhangend ontwikkelingsperspectief

en met specifieke beleidskeuzen.

Er zijn ook enkele specifieke thema's waaraan de Nota Ruimte apart aandacht besteedt. Om de belangrijkste te noemen: militaire terreinen, energievoorziening, bouwgrondstoffenvoorziening en bijbehorende bouwgrondstoffentoets, ondergrondse ordening en de drinkwater- en industriewatervoorziening. Het gaat om de ruimtelijke aspecten van deze thema's en het rijksbelang dat aan de orde is. Bijvoorbeeld externe veiligheid en daarmee gemoeide ruimtelijke reserveringen, of vrijkomende ruimte omdat het rijk militaire terreinen afstoot.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 4.2 Randstad Holland

H 4.3 Kust

H 4.4 Waddenzee

H 4.5 Zuidwestelijke Delta

H 4.6 IJsselmeergebied

H 4.7 Noordzee

H 4.8 Thema's (i.v.m. bouwgrondstoffenvoorziening, militaire terreinen, energievoorziening, ruimtelijk beleid voor de ondergrond, drink- en industriewatervoorziening)

Waddenzee

HOOFDSTUK 4

ZORG VOOR DE MEER LANDELIJKE GEBIEDEN

Groene Hart

Veluwe

4.1 LANDSCHAPPEN ONTWIKKELEN MET KWALITEIT

4.1.1 Basiskwaliteit

Het landschap dat wij om ons heen zien, is een cultuurlandschap dat voor het grootste deel in een proces van eeuwen door mensenhand is ontstaan, met daarin water als hoofdrolspeler. Het Nederlandse landschap is immers voor het grootste deel geënt op de loop van waterstromen. De kust, rivieren en beekdalen hebben eeuwenlang in hoge mate bepaald waar nederzettingen ontstonden.

In die 'groene ruimte' hebben rijk, provincie en gemeenten elk hun eigen verantwoordelijkheid om te zorgen voor goede ruimtelijke condities voor activiteiten als wonen, werken, landbouw, recreatie en voor natuur en landschap. Vooral ruimtelijke afwegingen op gemeentelijk niveau hebben grote invloed op de kwaliteit van het landschap. Voor gemeenten is de basiskwaliteit, zoals die staat omschreven in de Nota Ruimte, heel belangrijk. De basiskwaliteit vereist dat bij ontwikkelingen in het landschap expliciet aandacht wordt besteed aan versterking of herstel van landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische kwaliteiten. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij provincies en gemeenten. Meer aandacht voor het maken van, landschappelijk gezien, goede ontwerpen is hier onlosmakelijk mee verbonden.

4.1.2 Nationale landschappen

Twintig landschappen zijn in de Nota Ruimte aangewezen als nationale landschappen. Het zijn gebieden met internationaal gezien unieke kwaliteiten. Ze kunnen ook in nationaal perspectief bijzonder zijn. Bij ruimtelijke ontwikkelingen binnen deze gebieden is de voorwaarde dat provincies en gemeenten de kernkwaliteiten van het landschap behouden of versterken: het 'ja, mits'-regime. Dat betekent dus dat deze landschappen niet op slot gaan. Uitgangspunt is dat de nationale landschappen zich sociaal-economisch voldoende moeten kunnen ontwikkelen, mits de bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of versterkt. Provincies zijn verantwoordelijk voor uitwerking van het beleid. Zij maken met gemeenten afspraken over plaats en omvang van woningbouw en de ontwikkeling van bedrijvigheid, inclusief de niet-grondgebonden landbouwbedrijven en de intensieve veehouderij. De grondgebonden landbouw, een belangrijke drager van het cultuurlandschap, heeft een duurzaam toekomstperspectief in de nationale landschappen nodig.

Provincies nemen een gedetailleerde begrenzing van de nationale landschappen op in hun streekplannen en werken daarin de per nationaal landschap benoemde kernkwaliteiten uit, in samenwerking met gemeenten. Het rijk toetst streekplannen daarop. Voor u als gemeente

PKB-KAART 7 Nationale landschappen

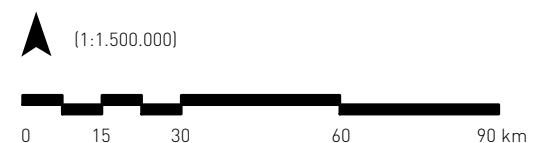
■ begrensd nationaal landschap: Groene Hart (1)
■ Nieuwe Hollandse Waterlinie (19) en Stelling van Amsterdam (20)

■ nader te begrenzen nationale landschappen

2. Middag-Humsterland
3. Noordelijke Wouden
4. Hoeksche Waard
5. Zuidwest-Friesland (Hemmen, Friese meren en Gaasterland)
6. Drentse Aa
7. IJsseldelta (Mastenbroek en Kampereiland)
8. Noordoost-Twente
9. Graafschap
10. Achterhoek
11. Gelderse Poort
12. Veluwe
13. Rivierengebied
14. Noord-Hollands Midden
15. Zuidwest-Zeeland (Walcheren, Zak van Zuid-Beveland en West Zeeuws-Vlaanderen)
16. Groene Woud
17. Heuvelland
18. Arkemheen-Eemland

ondergrond

- vereenvoudigde topografie
(exclusief hoofdinfrastructuur)
- grens Exclusieve Economische Zone (EEZ)
en 12-mijlszone

Het kaartbeeld betreft een indicatieve weergave van de in de legenda vermelde eenheden.

is het streekplan het kader waarop u zich oriënteert. Aanwijzing tot nationaal landschap is voor u een mogelijkheid om met steun van rijk en provincies de bijzondere betekenis van uw omgeving verder te ontwikkelen. Belangrijke punten waarop wordt getoetst zijn:

- Behoud en versterking van de kernkwaliteiten met betrekking tot natuur, architectuur en cultuurhistorie. Bijvoorbeeld een bijzondere verkaveling, een zeldzaam reliëf van oeverwallen of stuifzanden;
- De gebruikswaarde en de belevingswaarde van het landschap, inclusief toeristisch-recreatieve voorzieningen en ontsluiting. De zeventiende-eeuwse droogmakerijen bijvoorbeeld zijn als meesterwerken van ingenieurskunst attractief vanuit oogpunt van recreatie en toerisme.

Voor de nationale landschappen worden integrale uitvoeringsprogramma's opgesteld. De provincie legt daarin samen met gemeenten en anderen concrete ambities vast en neemt er de uitvoeringsprojecten in op die ook in aanmerking komen voor medefinanciering door het rijk (vanuit het Investeringsbudget Landelijk Gebied). In de nationale landschappen is plaats voor nieuwe vormen van toerisme en recreatie. Die moeten, net als uitbreiding van bestaande voorzieningen van horeca en verblijfsrecreatie, wel aansluiten bij de kernkwaliteiten van het gebied. Ook de extensieve recreatie, die is gericht op de beleving van natuur en landschap, is belangrijk. Provincies moeten daarom actief aan de slag om de toegankelijkheid van het landelijk gebied voor het publiek te vergroten door aanleg van wandel-, fiets- en ruiterspaden.

Nationale landschappen zijn gebieden met internationaal gezien unieke kwaliteiten, of nationaal gezien bijzondere kenmerken. 'Behoud door ontwikkeling' is het uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid. Ruimtelijke ontwikkeling is mogelijk, mits de kernkwaliteiten van het landschap behouden blijven en zo mogelijk worden versterkt. De landschappelijke kwaliteiten zijn medesturend voor de wijze waarop de gebiedsontwikkeling plaatsvindt. De toeristisch-recreatieve betekenis van nationale landschappen zal toenemen.

4.1.3 Natuur

Natuurgebieden bepalen mede de identiteit van het cultuurlandschap en ze dragen bij aan de recreatieve gebruiks- en belevingswaarde. Voor steden is bereikbaarheid vanuit de stad heel belangrijk. Die bereikbaarheid is een opgave voor gemeenten.

Nationale landschappen en natuurgebieden versterken elkaar, want ook buiten de natuurgebieden is vaak sprake van een hoge natuurkwaliteit. Landschapselementen als slootkanten en watergangen vormen met elkaar een netwerk dat onmisbaar is om leefgebieden voor planten- en diersoorten in stand te houden.

Voor de bescherming van natuurgebieden zijn de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden (VHR-gebieden) en Natuurbeschermingswetgebieden belangrijk. Het rijk heeft daarvoor een bijzondere verantwoordelijkheid, al zijn het de provincies die het ruimtelijk beleid vastleggen.

Sinds het verschijnen van de Nota Ruimte is een nieuwe Natuurbeschermingswet van kracht (2005). Voortaan worden VHR- en NB-wet-gebieden aangeduid als Natura 2000-gebieden. In de nieuwe wet zijn de beschermingsregels voor deze gebieden vastgelegd. De Natura 2000-gebieden zijn onderdeel van het Europese netwerk van natuurgebieden (ook genoemd 'Natura 2000'). Een beperkt aantal kleinere gebieden, aangeduid als 'beschermde natuurmonumenten', valt eveneens onder het regime van de Natuurbeschermingswet. In al deze gebieden geldt de verplichting tot instandhouding van wezenlijke kenmerken en waarden, en een 'nee, tenzij-regime'. Dat wil zeggen dat een ruimtelijke ingreep pas doorgang kan vinden als zeker is dat geen waarden worden aangetast, tenzij er dwingende redenen van groot openbaar belang spelen en er geen reële alternatieven zijn. Schade moet worden beperkt en gecompenseerd.

Dit systeem van gebiedsbescherming wordt gecompleteerd door de Ecologische Hoofdstructuur, waarmee veel van de genoemde gebieden overlappen. De EHS is opgebouwd uit bestaande natuurgebieden en wordt aangevuld met de ontwikkeling van nieuwe natuur. De huidige netto EHS is versnipperd. Daarom worden zogenoemde robuuste verbindingen gerealiseerd tussen grote natuurgebieden. Zo worden ecosystemen gekoppeld en hebben verschillende diersoorten uitwijkmogelijkheden als de leefomstandigheden (tijdelijk) verslechteren. Onderzocht wordt nog waar precies de robuuste verbindingen moeten komen. De begrenzing (of herbegrenzing) van de EHS is een taak voor provincies, in samenwerking met gemeenten, en kan alleen met instemming van de betrokken provincie plaatsvinden. Een groot deel van de gebieden is al begrensd: de zogeheten 'netto EHS'. Maar de natte natuur en robuuste verbindingen staan alleen nog maar 'bruto' op de kaart. In 2008 moeten de begrenzingen hiervan ook in gemeentelijke bestemmingsplannen zijn opgenomen. Gemeenten kunnen dat doen bij de eerstvolgende actualisering van het betreffende bestemmingsplan.

Achttien Nationale Parken zijn de parels van de EHS. Ook hier is het rijk hoofdverantwoordelijke maar leggen de provincies het beleid vast. Provincies leggen, in samenwerking met gemeenten, vast welke natuurkwaliteit in de EHS beschermd moet worden. Ze geven aan waar, en hoe,

negatieve ontwikkelingen worden voorkomen en verminderd. De meest kwetsbare natuurgebieden worden extra beschermd door zonering op basis van de Wet ammoniak en veehouderij.

In gebieden die alleen EHS zijn, is het "nee, tenzij"-regime iets soepeler dan in gebieden die onder de Natuurbeschermingswet vallen. Ook als de redenen van groot openbaar belang niet "dwingend" zijn kan een project al doorgang vinden; de beoordeling van schade is minder streng, en compensatie is in bepaalde gevallen ook mogelijk in de vorm van geld. Bovendien, als het delen van de EHS betreft waar beheersovereenkomsten met boeren zijn afgesloten – zogenaamde ruime jas-gebieden en beheersgebieden – is landbouw de primaire functie en hoeft alleen rekening te worden gehouden met actuele natuurwaarden, niet met de potentiële natuurwaarden. Dat zal in de praktijk betekenen dat voortzetting of uitbreiding van het agrarisch gebruik over het algemeen mogelijk is. En bij dit alles is er onder strikte voorwaarden ook nog enige 'speelruimte' voor projecten in of bij EHS-gebieden: de zogenaamde 'saldo-benadering'. Deze bevordert een meer ontwikkelingsgerichte aanpak. Over compensatie en saldering geeft LNV binnenkort een handreiking uit.

Het onderzoek naar begrenzing of herbegrenzing van robuuste verbindingen richt zich op:

1. Noordelijke Natte As
2. Drents Plateau – Zuid-Twente
3. Veluwe – Noordoost-Twente
4. Veluwe – Utrechtse Heuvelrug
5. Veluwe – Achterhoek
6. Westelijke Natte As (Centrale Poort en Nieuwkoop-Breukelen)
7. Biesbosch – Zeeuws-Vlaanderen
8. Oostvaardersplassen – Veluwe – Duitsland
9. Beerze
10. Schinveld – Mook
11. Nieuwe Hollandse Waterlinie
12. Poort van de Veluwe
13. Poort bij Elst (Utrecht)

Tot slot wat betreft natuurbescherming: in het beleid wordt onderscheid gemaakt tussen gebiedsbescherming en soortenbescherming. Deze laatste is vervat in de Flora- en Faunawet. Hiermee worden (ernstig bedreigde) dier- en plantensoorten beschermd. Deze soorten komen voor een belangrijk deel buiten de bovengenoemde beschermde gebieden voor. Provincies hebben een grote verantwoordelijkheid in de bescherming van deze soorten. Projecten en handelingen die een potentiële bedreiging vormen, zijn alleen toegestaan met een ontheffing van de bepalingen van de Flora- en Faunawet.

Gemeenten hebben te maken met allerlei varianten van natuurbescherming. Schematisch is dat als volgt samen te vatten:

Rolverdeling:

- het rijk is resultaatverantwoordelijk
- provincies spelen belangrijkste rol in uitvoering
- in samenwerking met gemeenten

Bescherming betreft gebieden en soorten:

- Soorten: Flora- en Faunawet (betreft planten en dieren).
- Gebieden: Natura 2000, beschermde natuurmonumenten en EHS.

Regime:

- Natura 2000 * en beschermde natuurmonumenten: nee, tenzij dwingende redenen van groot openbaar belang
- EHS: nee, tenzij redenen van groot openbaar belang; saldobenadering mogelijk
- EHS met agrarisch natuurbeheer: landbouw primaire functie, rekening houden met actuele natuurwaarden
- Flora- en Faunawet: (strikte) beperking bij (significante) aantasting van soorten planten en dieren *
(* gerelateerd aan EU-richtlijnen)

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 3.1.4 Borging en ontwikkeling van natuurwaarden

H 3.1.5 Ontwikkeling van landschappelijke kwaliteit

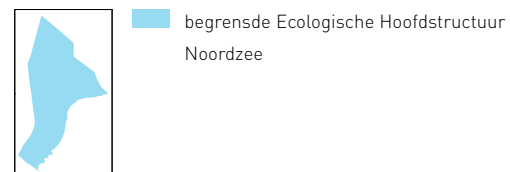
H 3.1.6 Borging en ontwikkeling van bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden

H 3.3 Investeren in de kwaliteit van natuur

H 3.4.3 Nationale landschappen

PKB-KAART 5 Ecologische Hoofdstructuur

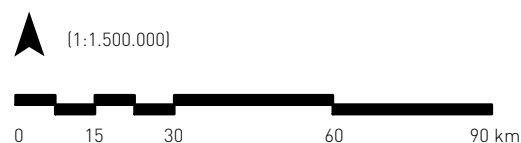
- globaal begrensde Ecologische Hoofdstructuur, nader te begrenzen in streekplan
- begrensde Ecologische Hoofdstructuur grote wateren
- zoekgebied Ecologische Hoofdstructuur
- intensief gebruikte militaire terreinen (buiten de EHS)

- bruto-begrensde robuuste ecologische verbinding en globale poorten
- ➔ nader uit te werken en bestuurlijk af te stemmen robuuste ecologische verbinding

ondergrond

- vereenvoudigde topografie (exclusief hoofdinfrastructuur)
- grens Exclusieve Economische Zone (EEZ) en 12-mijlszone

Het kaartbeeld betreft een indicatieve weergave van de in de legenda vermelde eenheden.

Haverleij, Den Bosch

4.2 WONINGBOUW OP HET PLATTELAND

4.2.1 Bundelen en hergebruiken

Bundeling van economische activiteiten, infrastructuur en verstedelijking staan centraal in het ruimtelijk beleid. Dit bevordert de ontwikkeling van krachtige steden en een vitaal platteland, en waarborgt voldoende ruimte voor water en 'groen'. Het behoud van het open karakter van het buitengebied is gediend met zoveel mogelijk hergebruik van bestaande bebouwing. Het voorkomt ook grote spreiding van nieuwbouw. Bovendien zorgt het dat agrarische activiteiten en woningbouw elkaar niet hinderen. Uitbreidingsmogelijkheden in het buitengebied worden dus bekeken in samenhang met de mogelijkheden in het bestaand stedelijk gebied. De zogeheten SER-ladder bevat een schema om hieraan invulling te geven. De SER-ladder is een goed hulpmiddel omdat het de mogelijkheid geeft om tegelijk aandacht te besteden aan:

- (1) het gebruik van de beschikbare of door herstructurering beschikbaar te maken ruimte,
- (2) meervoudig ruimtegebruik, zodat er méér functies op één plek kunnen zitten, en
- (3) uitbreiding van ruimtegebruik buiten het bestaand bebouwd gebied.

Rond de grote stedelijke netwerken zijn bundelingsgebieden aangewezen als 'zoekgebieden' voor nieuwbouw. Doel is dat de verhouding waarin wordt gebouwd binnen en buiten de bundelingsgebieden, hetzelfde blijft. Dat is nodig om het draagvlak voor de stedelijke voorzieningen te behouden en het open karakter van de gebieden er omheen. Ook buiten stedelijke netwerken en hun bundelingsgebieden gelden de principes van bundeling en hergebruik. Nieuwe bebouwing moet zoveel mogelijk in bestaand bebouwd gebied komen, of daarop aansluiten. Spreiding van nieuwbouw in het buitengebied moet worden voorkomen door zoveel mogelijk geclusterd te bouwen. Dat kan door aan te sluiten

bij bestaande kernen en linten. En zelfs zijn nieuwe dorpen denkbaar. Nieuwe landgoederen en buitenplaatsen kunnen geld opbrengen voor de aanleg van recreatie- of natuurgebieden. Van gemeenten wordt verwacht dat ze op dit vlak samenwerken. Provincies zijn verantwoordelijk voor bovenregionale samenhang en geven voor al deze varianten de kaders aan.

Dat betreft nieuwbouw. De aandacht moet ook uitgaan naar hergebruik van de bestaande bebouwing. In het buitengebied komen veel gebouwen vrij die een woonbestemming kunnen krijgen of gebruikt kunnen worden voor kleine, lokale bedrijvigheid. Provincies zullen hergebruik stimuleren, maar soms is sloop en nieuwbouw beter. Het provinciale 'ruimte voor ruimte' beleid regelt de sloop en nieuwbouw op een manier die per saldo leidt tot een substantiële vermindering van het bebouwde oppervlak. Provincies kunnen met dit beleid ook actief, via publiek-private samenwerking, rommelzones saneren en herinrichten.

4.2.2 Migratiesaldo nul

Iedere gemeente krijgt ruimte om te kunnen bouwen voor lokaal georiënteerde bedrijvigheid en de natuurlijke bevolkingsaanwas; na afstemming met de regio. Dit is gedefinieerd als de zogeheten migratiesaldo nul-benadering: het aantal woningen dat nodig is wanneer het saldo van alle verhuisbewegingen op nul wordt gesteld. Met de Huisvestingswet hebben gemeenten, onder bepaalde voorwaarden, een instrument in handen om woningen toe te wijzen aan woningzoekenden met lokale binding.

In nationale landschappen geldt het migratiesaldo nul als bovengrens voor dit landschap als geheel. Wanneer sprake is van afname van de bevolking dan is onder strikte voorwaarden realisatie van meer woningen mogelijk. Grootschalige projecten zijn uitgesloten in nationale landschappen.

Ook andere wet- en regelgeving legt beperkingen op aan nieuwbouw in nationale landschappen: geluidsnormen, externe veiligheidseisen, contouren rond luchthavens en andere verkeers- en vervoersinfrastructuur, de Ecologische Hoofdstructuur, de Vogel- en Habitatrichtlijn, Natuurbeschermingswet en normen voor hoogwater. Als dit het onmogelijk maakt om te bouwen voor migratiesaldo nul mogen provincies en WGR-plusregio's gemotiveerd de woningbehoefte elders accommoderen.

4.2.3 Recreatiewoningen omzetten

Nieuwbouw van recreatiewoningen kan een gemeente alleen toestaan op plaatsen in het buitengebied waar ook een reguliere woning mag staan. Een uitzondering op deze regel wordt gemaakt bij gegarandeerde, bedrijfsmatige exploitatie van recreatiewoning-complexen, omdat daar het toezicht immers verzekert dat de huisjes uitsluitend recreatief worden gebruikt.

Gemeenten kunnen de bestemming van bestaande recreatiewoningen wijzigen naar een woonbestemming mits aan de gebruikelijke voorwaarden voor woningbouw is voldaan. Recreatiewoningen kunnen niet worden 'omgezet' in gebieden waar de Natuurbeschermingswet of de regels voor Ecologische Hoofdstructuur gelden, of die zijn aangeduid als kwetsbare gebieden in lokaal of provinciaal beleid. Het is ook niet de bedoeling om complexen om te zetten waar nu niet of nauwelijks permanent wordt gewoond (die dus grotendeels recreatief worden gebruikt). Gemeenten en provincies kunnen zelf een afweging maken of zij willen overgaan tot omzetting van de bestemming. Uitgangspunt is dat zij rekening houden met de kwaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied, en met de vraag of er nog voldoende recreatieve huisjes overblijven.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 2.3.2.2 Opvang natuurlijke bevolkingsaanwas

H 2.3.2.3 Beschikbaarheid van ruimte

H 3.1.7 Ruimte voor hergebruik van bebouwing en nieuwbouw in het buitengebied

H 3.4.5 Wonen, werken en recreëren in het buitengebied

H 3.4.5.3 Ruimtelijk kader voor recreatiewoningen

4.3 ROOD VOOR GROEN

4.3.1 Ruimte nemen, kwaliteit geven

Het merendeel van de burgers wil graag in een groene omgeving wonen. Die vraag past niet eenvoudig bij de wens om het open karakter van landelijke gebieden te behouden. Daarom is het streven op de eerste plaats om vrijkomende bebouwing om te zetten in woonbestemming of een andere bestemming. Voorbeelden: een pakhuis wordt een appartementencomplex, een kazerne krijgt een theaterfunctie. In andere gevallen zal nieuwbouw nodig zijn. Soms kan dankzij die nieuwbouw weer geld worden vrijgemaakt voor nieuwe recreatie- of natuurgebieden ('rood voor groen'). Op dezelfde manier is ruimte te creëren voor waterberging ('rood voor blauw'). Dit kan grootschalig als compensatie bij grootschalige bouw in uitleggegebieden, maar ook op kleinere schaal in de vorm van landgoederen en buitenplaatsen.

4.3.2 De uitdaging: méér kwaliteit

Gemeenten en provincies zijn verantwoordelijk voor de basiskwaliteit van projecten waarin 'rood' voor 'groen' betaalt. Het streven is om tot een goed evenwicht tussen rood en groen/blauw te komen. In woongebieden is er immers behoefte aan voldoende groen voor recreatie, sport en de beleving van ruimte. Plannen moeten niet alleen voldoen aan alle gangbare kwaliteitseisen voor ruimtelijke ordening (ruimte voor wonen en werken, aansluiting op infrastructuur, watertoets etc.). Zij moeten ook kunnen bijdragen aan kwaliteitsverbetering door landschappelijke inpassing en een cultuurhistorisch verantwoord ontwerp. Nieuwbouw moet aansluiten op bestaande bebouwingspatronen, kernen en linten in het buitengebied. De uitdaging aan de gemeenten is om de kwaliteit te verbeteren.

Kwaliteitsbewaking gaat ook over de kwaliteit van het te creëren groen. Bij 'rood voor groen' is het recreatieve groen of het nieuwe natuurgebied niet de sluitpost, maar het doel. Het verdwijnen van groen door bebouwing vereist compensatie – elders, of in de vorm van kwaliteitsverbetering van het bestaande groen.

4.3.3 Instrumenten om kansen waar te maken

Nieuwe instrumenten stellen gemeenten in staat om 'rood voor groen'-projecten sneller en beter uit te voeren. De gemeente krijgt meer mogelijkheden om voorkeursrecht, onteigening en verevening in te zetten.

Provincies, WGR-plus regio's en gemeenten kunnen (samen) meer en creatiever van hun bevoegdheden gebruikmaken. Zie hiervoor het hoofdstuk 2 over 'Uw gereedheidskist'.

Zo worden bij Meerstad in Midden Groningen in een integrale gebiedsontwikkeling zowel rode, groene als blauwe functies gerealiseerd. In een masterplan zijn de afspraken tussen publieke en private partijen concreet vormgegeven. Binnen de gemeentelijke exploitatiemaatschappij is kostenverhaal en verevening geregeld, waarbij een deel van de winst op landbouwgrond wordt ingezet om groen in het exploitatiegebied te financieren en de Ecologische Hoofdstructuur in het gebied te versterken. Actief grondbeleid van rijk én gemeenten maakt dit mogelijk.

Wat in de komende nieuwe Wro geregeld is omtrent grondexploitatie maakt gemeenten niet alleen slagvaardiger in het uitvoeren van het grondbeleid, maar beschermt ook tegen 'free-riders': partijen die onvoldoende meewerken, maar wel ten volle profiteren van de kwaliteitsverbetering.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 2.3.2.7 Balans tussen rood en groen/blauw

Hoeksche Waard

Venlo

4.4 LANDBOUW EN RECONSTRUCTIE

4.4.1 Landbouw in tijden van verandering

De landbouw is de grootste grondgebruiker van Nederland en daarmee ook bepalend voor het landschappelijke karakter van het buitengebied. Op dit moment zit de landbouw midden in een veranderingsproces. De eisen en verwachtingen ten aanzien van voedselveiligheid, dierenwelzijn, natuur en milieu en kwaliteit van producten hebben consequenties voor productiewijzen en bedrijfsvoering. Tegelijkertijd spelen de liberalisering van de wereldmarkt en de ingrijpende gevolgen daarvan. Initiatieven om de agrarische sector te ondersteunen liggen vooral op het pad van het rijk en provincies.

Een economisch vitale, grondgebonden landbouw is van belang voor het beheer van het buitengebied en het uiterlijk van het landschap. Door teruglopende inkomsten neemt het aantal agrarische bedrijven echter in hoog tempo af. Schaalvergroting treedt allerwegen op, ook gedictieerd door de wereldmarkt. Een extra ontwikkeling is de – ook door de overheid gestimuleerde – verbreding van de agrarische bedrijven. Deze verbreding laat intussen diverse vormen zien. Daarom hebben agrarische ondernemers ruimte nodig voor de ontwikkeling van hun bedrijven. Ruimtelijk beleid voor de grondgebonden landbouw en de bijbehorende voorschriften voor het grondgebruik, is een verantwoordelijkheid van provincies en gemeenten.

De Nederlandse (glas)tuinbouw en de niet-grondgebonden en kapitaalsintensieve landbouw (zoals de intensieve veehouderij, de permanente bollenteelt en de pot- en containerteelt) leveren een substantiële bijdrage aan de Nederlandse economie. Het rijk streeft er naar deze agrarische ondernemers te bundelen in duurzaam ingerichte en landschappelijk goed ingepaste landbouwgebieden.

4.4.2 Greenports

De Nederlandse tuinbouwketen heeft een zeer belangrijk aandeel in de wereldhandel van voedingstuinbouw- en sierteeltproducten. Deze activiteiten van internationaal belang moeten behouden blijven en als het kan versterkt worden in zogenoemde greenports. Het gaat om de volgende locaties:

- het Zuid-Hollandse glasdistrict (Westland en Oostland);
- Aalsmeer en omstreken;
- het agrologistieke cluster Venlo (glastuinbouw);
- de Bollenstreek (bloembollenteelt);
- Boskoop (pot- en containerteelt).

De provincies verankeren deze greenports in hun streekplannen. Het rijk zal met stimulerend beleid er aan bijdragen dat greenports ook op lange termijn kunnen floreren. Belangrijke ruimtelijke aandachtspunten zijn: de ligging ten opzichte van de mainports, de fysieke bereikbaarheid, en de herstructureringsopgave om te kunnen voldoen aan alle eisen van milieu, water-, en energiehuishouding. Dit is vooral een taak van de provincies. Het rijk zal de provincies bij dergelijke herstructureringen faciliteren.

Bollenstreek

4.4.3 Grondgebonden landbouw

Gemeente en provincie zijn verantwoordelijk voor ruimtelijk beleid voor de grondgebonden landbouw en voorschriften voor het grondgebruik. Van provincies wordt verwacht dat zij de ontwikkeling van de grondgebonden landbouw sturen, en daarbij rekening houden met zowel de eisen die de wereldmarkt stelt aan landbouwbedrijven als met de wens van landbouwbedrijven om hun bedrijfsvoering te verbreden. Bedrijven moeten zich, ook bij de hervorming van Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, duurzaam kunnen blijven ontwikkelen.

4.4.4 Landbouwontwikkelingsgebieden voor glastuinbouw

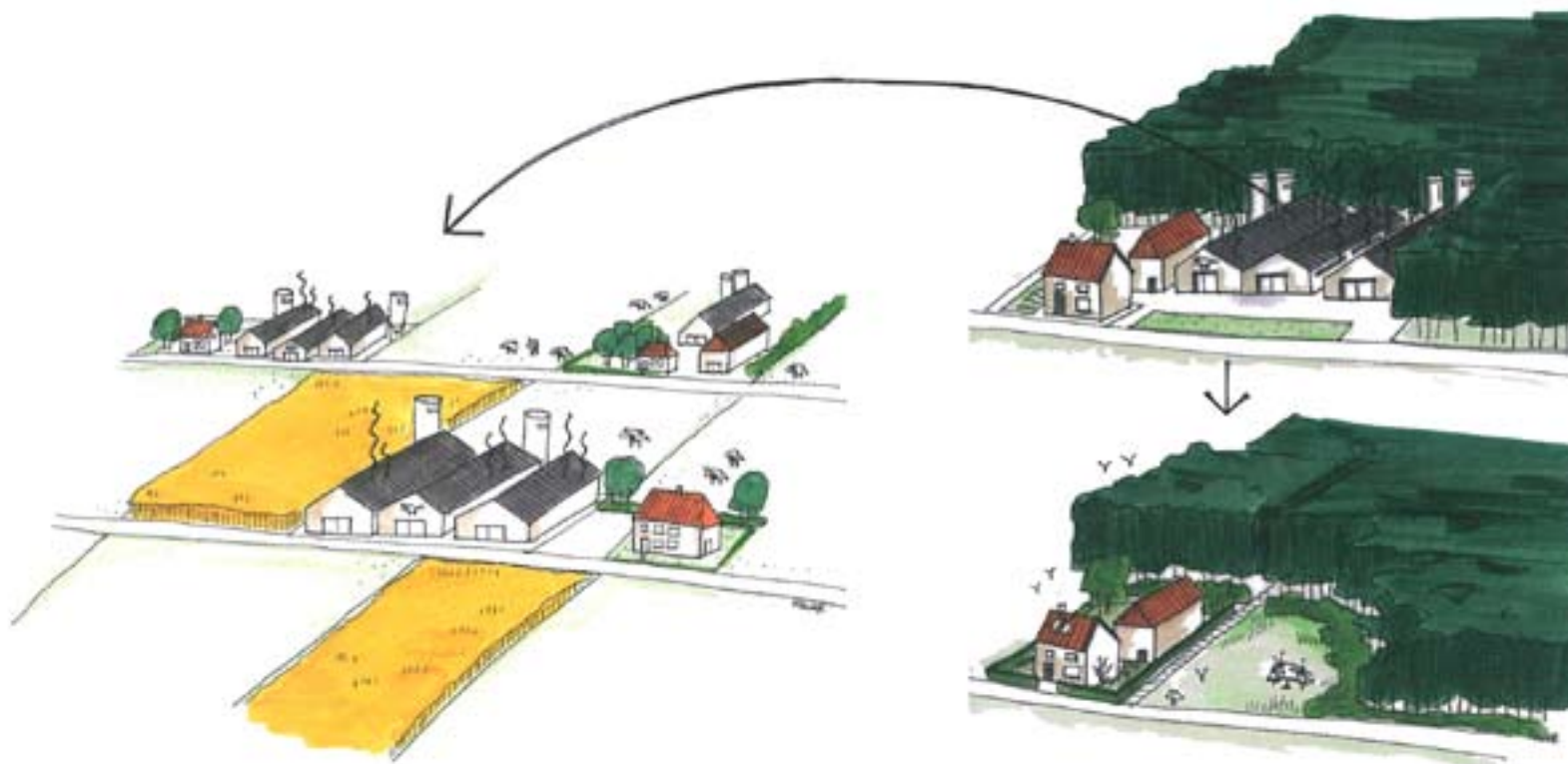
Bijzondere aandacht vraagt de Nota Ruimte voor de herstructurering van verouderde glastuinbouwgebieden en verplaatsing van bedrijven. Hiervoor zijn tien landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) aangewezen:

- Zuidplaspolder;
- Berlikum;
- Emmen;
- Grootslag,
- Californië/ Siberië (L);
- Luttelgeest;
- Bergerden;
- IJsselmuiden;
- Moerdijkse Hoek;
- Terneuzen.

Het is de bedoeling dat gemeenten en provincies deze tien gebieden opnemen in hun ruimtelijke plannen. Provincies kunnen ook, liefst in onderling overleg, aanvullend regionale LOG's aanwijzen. Voorwaarde is dat er een aantoonbare ruimtebehoefte bestaat die niet op de bestaande LOG's kan worden geacommodeerd. Verder moet er een koppeling worden gelegd met een regionale herstructurering.

Provincies gaan verspreid liggend glas in de meer landelijke gebieden zoveel mogelijk bundelen. Bedrijfsverplaatsing of sanering van verspreid liggend glas kan echter alleen op basis van vrijwilligheid. Met de Ruimte voor Ruimte regeling biedt het rijk een instrument om te voorzien in voldoende flankerend beleid voor de betrokken bedrijven.

Specifieke aandacht is er voor de intensieve, permanente bollenteelt op zandgebieden in het westen van Nederland. Omdat die met milieuproblemen kampt, is verdere verdunning gewenst. Het rijk heeft drie gebieden aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied voor de bloembollenteelt: Kennemerland, het Noordelijk Zandgebied en de Hollandse Bloementuin. Vestiging van nieuwe permanente bloembollenteelt buiten deze landbouwontwikkelingsgebieden wordt tegengegaan.

Verplaatsing intensieve veehouderij: vanuit de randen van natuurgebieden naar landbouwontwikkelingsgebieden of sterlocaties

Bron schema: reconstructieplan Salland-Twente van de provincie Overijssel

4.4.5 Reconstructiewet concentratiegebieden

De Reconstructiewet concentratiegebieden uit 2002 biedt een kader voor een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor de intensieve veehouderij, gekoppeld aan de vitalisering van een intensief gebruikt en kwetsbaar deel van het landelijk gebied. De wortels van deze wet liggen in de uitbraak van de varkenspest in 1997. De diergezondheid in de varkenssector speelde opnieuw hoog op bij de uitbraak van mond- en klauwzeer in 2001. De Reconstructiewet voorziet in een ruimtelijke en integrale aanpak van de mest-, milieu- en veterinaire problemen op de zandgronden in de provincies Noord-Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel en Utrecht. De wet voorziet ook in de bevordering van de kwaliteit van natuur, water, landschap en de sociaal-economische ontwikkeling.

Een belangrijk instrument in de wettelijk verplichte reconstructieplannen is de ruimtelijke zonering met drie verschillende perspectieven voor de intensieve veehouderij: landbouwontwikkeling, verweving en extensivering. De zonering haalt functies die elkaar belemmeren uit elkaar en stimuleert de sector om nieuwe investeringen te doen op duurzame locaties (waar dus ook ruimte is voor bedrijfsuitoefening op de langere termijn). Daarvoor zijn dus in hoofdzaak de landbouwontwikkelingsge-

bieden met vestigingsregels voor intensieve veehouderij bestemd (LOG's voor intensieve veehouderij).

De Reconstructie geeft de veehouderij extra impulsen voor innovatie en verbreding van de sector. De vijf provincies die deel uitmaken van de concentratiegebieden Zuid- en Oost-Nederland, hebben intussen op grond van de Reconstructiewet in totaal 12 reconstructieplannen opgesteld. Al die plannen hebben ook goedkeuring verkregen van de ministeries van LNV en VROM.

LEESWIJZER

Kijk voor meer informatie in de Nota Ruimte bij:

H 3.1.9 Duurzame en vitale landbouw

H 3.4.6 Duurzame en vitale landbouw

Zie ook de visie "Kiezen voor landbouw", uitgebracht door het ministerie van LNV

HULPBRONNEN

Om de Nota Ruimte in de praktijk tot een succes te maken is een nieuwe manier van werken nodig bij alle betrokkenen. Oude patstellingen moeten worden doorbroken en de in gang gezette gebiedsontwikkeling moet krachtig worden doorgezet. In kleinere gemeenten is dit net zo zeer aan de orde als in grotere. Zij hebben de mogelijkheid burgers, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere betrokkenen een rol te geven bij de ruimtelijke ontwikkelingen op lokaal niveau. VROM zet zich daarbij in voor ondersteuning en past het instrumentarium aan. VROM spant zich net als VenW, EZ en LNV er voor in het aantal 'ruimtelijke' regels te beperken en de bestaande regels toegankelijker en – zo mogelijk – eenvoudiger te maken. De Nota Ruimte biedt in hoofdlijnen duidelijkheid over de rol die elke overheidslaag moet spelen. Dit is verder uitgewerkt in afspraken die VROM, VNG en IPO hebben gemaakt. Bij de nieuwe taak- en rolverdeling hoort voor het rijk een nieuwe opstelling wat betreft de toetsing van ruimtelijke plannen en initiatieven. Het rijk richt zijn aandacht primair op het provinciaal beleid. Wanneer daarin het rijksbeleid heeft doorgewerkt, is het primair aan de provincies toe te zien op doorwerking in gemeentelijke (bestemmings)plannen. Hierdoor kan het accent in het rijksoptreden verschuiven van toetsen en achteraf corrigeren, naar stimuleren en vooraf meedenken. Natuurlijk toetst het rijk nog wel die zaken die in de Nota Ruimte dwingend zijn voorgescreven, maar dat zijn er beduidend minder dan in het verleden.

Deze bijlage biedt een selectie van hulpbronnen, vervolgcacties, stimuleringsprogramma's en afspraken die voor gemeenten van belang kunnen zijn. Voor een compleet overzicht van de acties die het rijk in gang heeft gezet kunt u het beste kijken in de Uitvoeringsagenda Nota Ruimte 2004. Deze wordt elke twee jaar geactualiseerd. De minister van VROM zal rond september 2006 de nieuwe Uitvoeringsagenda Nota Ruimte presenteren. Daarnaast zijn de Uitvoeringsagenda van de Nota Mobiliteit, het Meerjarenprogramma van de Agenda Vitaal Platteland, de nota Pieken in de Delta en het actieplan Bedrijventerreinen, en het Actieprogramma Ruimte en Cultuur van belang. Meer informatie hierover kunt u vinden op www.vrom.nl. Alle informatie over de Nota Ruimte treft u aan op www.vrom.nl/notaruimte. Omdat de praktijk zich elke dag verder ontwikkelt, geldt als belangrijkste motto: kijk voor de meest actuele informatie regelmatig op www.ruimteforum.vrom.nl. Als u op die site "contact" aanklikt vindt u een formulier waarmee u eventuele vragen of suggesties kunt voorleggen. Maak van ruimteforum uw startpagina!

WEBSITES

Er zijn diverse websites die u van dienst kunnen zijn wanneer u op zoek bent naar meer informatie over de Nota Ruimte. Ook wanneer u meer wilt weten over toekomstige plannen, adviezen, bruikbare contacten of cursussen kunt u de volgende websites gebruiken.

Ministeries

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer:

www.vrom.nl

Ministerie van Verkeer en Waterstaat:

www.minvenw.nl

Ministerie van Economische Zaken:

www.minez.nl

Ministerie van Landbouw, Natuurbehoud en Voedselkwaliteit:

www.minlnv.nl

Ministerie van Financiën:

www.minfin.nl

Algemene sites

Het Ruimteforum biedt een platform aan overheden om kennis en vaardigheden te delen en uit te wisselen op het gebied van Ruimtelijke Ordening. Aan de hand van actuele thema's worden knelpunten uit de praktijk aan de orde gesteld.

www.ruimteforum.vrom.nl

Een ontmoetingsplaats van mensen die bezig zijn ruimte en milieu vorm te geven. Deze site geeft praktische handreikingen, laat actuele strategieën zien en beschrijft vernieuwende ervaringen:

<http://vrom.ruimtexmilieu.nl>

Een site met actualiteiten binnen de ruimtelijke ordening. Hier zijn ook o.a. cursussen te vinden en een agenda:

www.ikcro.nl

De site van NIROV, een onafhankelijk platform voor een hogere en duurzame kwaliteit van onze leefomgeving:

www.nirov.nl

De nieuwe kaart van Nederland bevat een vrij volledig overzicht van plannen van alle overheden:

www.nieuwekaart.nl

De site van de VNG:

www.vng.nl

Een overzicht van een groot aantal cursussen op het gebied van ruimtelijke ordening:

www.ro-cursuswijzer.nl

Voor al uw watervragen:

www.helpdeskwater.nl

www.nederlandleeftmetwater.nl

Voor al uw rioleringsvragen:

www.riool.net

Stedelijke netwerken

Brabantstad: www.brabantstad.nl

Zuid-Limburg: www.tripoolzuidlimburg.nl

Twente: www.twentenetwerkstad.nl

Arnhem-Nijmegen: www.kan.nl

Groningen-Assen: www.regiovisie.nl

Randstad: www.regio-randstad.nl

BESTUURLIJKE AFSPRAKEN

Kaders voor afspraken

Bestuurlijke afspraken, programma's en convenanten die veel gemeenten raken:

1. Rijksprogramma's (Randstad: Noordvleugel, Zuidvleugel, Groene Hart; Zuidoost-Brabant/Noord-Limburg);
2. Doorwerkingsafspraken Nota Ruimte tussen rijk, IPO, en VNG: "Nota Ruimte, ieder zijn rol";
3. Convenanten Grote Steden Beleid 2005-2010 tussen rijk en G30;
4. Woningbouwafspraken 2005-2010 tussen rijk, provincies, en de zeven kaderwetgebieden;
5. Afsprakenkader waterdoelen tussen rijk, provincies, gemeenten, waterschappen (in voorbereiding);
6. Afsprakenkader glastuinbouw tussen rijk, andere overheden en de sector (in voorbereiding);
7. Actieprogramma's met buurlanden (Vlaanderen, Wallonië, Noordrijn-Westfalen, Nedersaksen) met rijk en provincies;
8. Ontwikkelingsagenda's nationale stedelijke netwerken tussen rijk, provincies en gemeenten;
9. Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit;
10. Integrale uitvoeringsprogramma's nationale landschappen tussen rijk en provincies (in voorbereiding).

Samenwerking rijk, IPO, VNG

Samenwerking tussen rijk, provincies en gemeenten vindt plaats in diverse werkverbanden:

- werkgroep Nota Ruimte/Uitvoeringsagenda (VROM/IPO/VNG);
- samenwerking met IPO en VNG gericht op gebiedsontwikkeling (Agenda Gebiedsontwikkeling 2006), digitale uitwisseling van ruimtelijke plannen (Durp), ondergrondse ruimtelijke ordening, luchtkwaliteit (Taskforce Luchtkwaliteit), recreatiewoningen (afhechting Permanente bewoning Recreatiewoningen), en de compensatieplicht EHS;
- werkgroep (in wording) preventief toezicht (rijk/IPO/VNG);

- werkgroep (in wording) deelname rijk aan PPC (VROM/IPO);
- samenwerking (in wording) communicatie-ronde Wro/Nota Ruimte/grondbeleid (VROM/IPO/VNG).

Nationaal Bestuursakkoord Water

In 2003 hebben rijk, IPO, de Unie van Waterschappen en VNG een samenwerkingsakkoord gesloten om in 2015 het watersysteem op orde te hebben. Onderdelen van dit akkoord zijn de doorwerking en uitwerking van deelstroomgebiedsvisionen, het in beeld brengen van de stedelijke wateropgave, het evalueren van het instrument watertoets en de normering voor de wateroverlast. Het akkoord is tevens bedoeld om de voortgang van de uitvoering van het maatregelpakket 2003-2007 te volgen en in 2006 te komen tot een tweede tranche maatregelen voor de periode 2007-2015. Een evaluatie zal in 2006 aangeven of het akkoord herzien moet worden. Meer informatie hierover is te vinden op www.nederlandleeftmetwater.nl

Beleidslijn Kust

In 2006 zal er een Beleidslijn Kust worden opgesteld waarin het beleid voor een duurzaam beheer en gebruik van het kust en de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken overheden zijn omschreven.

Meren en Delta's

In 2006 zal een Beleidslijn Meren en Delta's worden opgesteld waarin het beleid voor een duurzaam beheer en gebruik van het de grote wateren en de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken overheden zijn omschreven. Voor de Zuidwestelijke Delta wordt gestreefd naar een grensoverschrijdende aanpak met een combinatie van ontwikkelingen die de nationale concurrentiepositie versterken, de veiligheid tegen overstromingen waarborgen en die natuur, landschap en cultuurhistorie versterken. De provincies zijn door het rijk uitgenodigd een integraal ontwikkelingsplan op te stellen.

Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)

Dit programma vloeit voort uit de nieuwe wet luchtkwaliteit. In een overleggroep werken rijk, regionale en lokale overheden samen aan maatregelen ter verbetering van de luchtkwali-

teit. In een klankbordgroep vindt overleg plaats met andere belangenorganisaties. Een brochure is in voorbereiding.

Stedelijke netwerken

Randstad Holland. Het rijk overlegt met de Regio Randstad (www.regio-randstad.nl) in de Bestuurlijke Commissie Randstad. Recent hebben de ministeries EZ en VROM een referentiekader Randstad Holland laten opstellen. Hierin wordt het perspectief voor de langetermijn geschetst. Die wordt gekenmerkt door een versterkte internationale concurrentiepositie. Aangegeven is of de huidige rijksinzet in de programma-aanpak voor Randstad Holland (Noordvleugel, Zuidvleugel, Groene Hart) wel of niet voldoende is. Ook bevat het referentiekader aanbevelingen om de huidige beleidskaders en acties van het Rijk aan te scherpen. De in de programma's opgenomen projecten raken ook tal van kleinere gemeenten in de Randstad. Deze documenten zijn te vinden op www.vrom.nl onder dossier Randstad Holland. Daar zijn ook alle andere relevante dossiers van de Randstad Holland te vinden.

Brabantstad, Zuid-Limburg, Twente, Arnhem-Nijmegen en Groningen-Assen. Net als in de Randstad Holland wordt in deze overige vijf stedelijke netwerken die de Nota Ruimte onderscheidt gewerkt aan het opstellen van ontwikkelingsagenda's of ontwikkelingsprogramma's. Daarin zijn ruimtelijke visies voor deze gebieden opgenomen en is aangegeven welke projecten op het niveau van het stedelijk netwerk in samenwerking tussen rijk en regio zullen worden uitgevoerd. Meer informatie vindt u op:

Brabantstad:	www.brabantstad.nl
Zuid-Limburg:	www.tripoolzuidlimburg.nl
Twente:	www.twentenetwerkstad.nl
Arnhem-Nijmegen:	www.kan.nl
Groningen-Assen:	www.regiovisie.nl

Nationale landschappen

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid voor nationale landschappen ligt bij provincies. Binnen het rijksprogramma nationale landschappen ontwikkelt en biedt het rijk diensten en producten aan ter stimulering en facilitering van de beleidsuitvoering door pro-

vincies. Hierbij is te denken aan duurzame financiën, kennis, toelichting planologische kaders, communicatie, monitoring en evaluatie en dergelijke.

Uitvoeringscontract 2005-2006

In het Uitvoeringscontract 2005-2006 heeft het Rijk met de provincies afgesproken dat zij de nationale landschappen definitief zullen begrenzen, de kernkwaliteiten uitwerken en integrale uitvoeringsprogramma's zal opstellen. In deze uitvoeringsprogramma's verwoordt de provincie haar ambities voor elk nationaal Landschap. Er is afgesproken om de uitwerkingsactiviteiten in de meeste gevallen medio 2006 gereed te hebben.

Het Rijk heeft een bedrag van ca. € 25 mln beschikbaar gesteld voor de medefinanciering van de uitvoering van projecten in nationale landschappen. Provincies dragen een zelfde bedrag bij.

MJP2/ILG 2007-2013

In het Meerjarenprogramma 2 van de Agenda Vitaal Platteland heeft het rijk de doelen voor nationale landschappen bepaald en de financiële rijksbijdrage daarvoor. Dit rijksbod en de Uitvoeringsprogramma's vormen de basis voor het bestuursakkoord dat rijk en provincies sluiten over het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) voor de periode 2007-2013.

Communicatie

Er is een contactnetwerk nationale landschappen gevormd waarin provincies en rijk vertegenwoordigd zijn.

STIMULERINGSPROGRAMMA'S

Stimuleren is naast wet- en regelgeving, kaderstelling en investeren, een van de instrumenten die ingezet worden voor de uitvoering van de Nota Ruimte. De stimuleringsprogramma's die op dit moment vanuit het ministerie van VROM lopen zijn:

Stimuleringsprogramma "Expertise-ontwikkeling regionaal-grondbeleidinstrumentarium" De Nota Ruimte zet sterk in op samenhangende gebiedsontwikkeling op regionaal schaalniveau. Maar nog lang niet alle overheden ken-

nen of gebruiken de mogelijkheden van de strategieën en van de instrumenten die beschikbaar zijn en naar verwachting binnenkort komen. Het stimuleringsprogramma Expertise-ontwikkeling regionaal-grondbeleid-instrumentarium wil met kennisoverdracht en kennisuitwisseling daarin verandering brengen.

Stimuleringsprogramma "Ruimtelijke ordening van de ondergrond"

In de huidige praktijk wordt het gebruik van de ondergrond vrijwel uitsluitend van bovenaf beoordeeld. Per geval wordt over ondergrondse functies besloten. Dat sluit op langere termijn niet aan bij de bijzondere kenmerken van de bodem. De ondergrond kent namelijk een eigen dynamiek. Er kunnen gevaarlijke situaties ontstaan die leiden tot kapitaalvernietiging of het aantasten van de milieukundige kwaliteit van de bodem. In de beleidsbrief "Ruimtelijke Ordening Ondergrond" (2004) heeft het kabinet een actieprogramma aangekondigd om een impuls te geven aan de noodzakelijke ordening van de ondergrond. Eén van deze acties betreft gebiedspilots. VROM start naar aanleiding van deze beleidsbrief het stimuleringsprogramma Ruimtelijke ordening van de ondergrond om gemeenten en provincies te ondersteunen.

Digitale Uitwisseling in Ruimtelijke Processen (DURP)

Kaartbeelden die bij ruimtelijke plannen horen, werden van oudsher met de hand getekend en aan het papier toevertrouwd. Digitale teken-technieken maken het sinds lange tijd mogelijk deze kaartbeelden ook op de computer te vervaardigen. Nog een stap verder is vervaardiging van deze digitale kaartbeelden conform een algemeen geldende standaard. Daardoor worden ze ook onderling uitwisselbaar. Digitaal uitwisselbare ruimtelijke plannen worden dan een instrument voor een meer efficiënte ruimtelijke ordening. Ze worden onder de nieuwe Wro verplicht. Er is een implementatieprogramma dat toewerkt naar deze wettelijke verankering.

Gebiedsontwikkeling

Voor het programma Voorbeeldprojecten Gebiedsontwikkeling hebben provincies in 2005 veertien projecten ingebracht, verspreid over

heel Nederland en van zeer uiteenlopende aard. Een adviescommissie onder voorzitterschap van prof. Riek Bakker heeft de ontwikkeling van deze projecten begeleid en geëvalueerd. In 2006 wordt vanuit het rijk de praktijk van integrale gebiedsontwikkeling ondersteund door een reeks activiteiten.

- Versterking kennisontwikkeling: Een praktijkleerstoel Gebiedsontwikkeling wordt aan de TU Delft ingesteld.
- Reiswijzer: Er wordt een reiswijzer gemaakt met daarin methoden voor private en publieke partijen samenwerking. In samenwerking met Nirov en Habiforum worden cursussen en bijeenkomsten georganiseerd. Er komt een forum voor gebiedsontwikkeling.
- Burgerparticipatie: VROM zal nagaan hoe burgers sterker bij gebiedsontwikkeling betrokken kunnen worden.
- Facilitering: Prof. Riek Bakker blijft beschikbaar voor advisering in gebiedsgerichte projecten wanneer daarom gevraagd wordt. Advisering over PPS is hierin een onderdeel.
- Ontwikkelbedrijf: Per 1 januari 2006 is het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB) van het rijk opgericht. Het GOB gaat in opdracht van meerdere departementen werken aan businesscases voor integrale gebiedsopgaven (projecten) waar het rijk vastgoed heeft en meerdere beleidsbelangen spelen.

Preventief toezicht op grond van het nationale ruimtelijk beleid.

Eind 2005 heeft het kabinet besloten om het preventieve toezicht door het rijk op ruimtelijke plannen van andere overheden te verminderen. Dit is in lijn met de decentrale sturingsfilosofie van de Nota Ruimte "decentraal wat kan, centraal wat moet". Dit preventieve toezicht werd in de praktijk van alledag toetsing genoemd: 'het er vooraf op toezien dat rijksbeleid en rijksregelgeving doorwerken in het ruimtelijk beleid, de ruimtelijke regelgeving en projecten van de (samenwerkende) gemeenten'. Als een gemeente nu bij de voorbereiding van een plan een mogelijk knelpunt identificeert, kan zij contact opnemen met de VROM-inspectie in de regio. Het eerste toetsmoment is het zogenoemde artikel 10 BRO-overleg. In het uiterste geval is het indienen van een zienswij-

ze door het rijk tegen een nieuw bestemmingsplan een mogelijkheid.

Het rijk beoordeelt vanaf januari 2006 de provinciale en gemeentelijke ruimtelijke plannen aan de hand van twee selectieve rijksbrede toetslijsten. Doel is te komen tot één (selectieve) reactie van het rijk op de plannen van andere overheden. Dit gebeurt onder meer door een versterking van de rijkscoördinatie door het ministerie van VROM.

In 2008 volgt een evaluatie. Dan wordt overwogen om bestemmingsplannen alleen nog door provincies te laten beoordelen, mits die provincies een 'Nota Ruimte-proof' streekplan hebben.

Selectieve lijst voor het preventieve toezicht op gemeentelijke plannen door het rijk

Het preventieve toezicht van het rijk op gemeentelijke ruimtelijke plannen geldt voor bestemmingsplannen en ook voor de vrijstellingen op basis van artikel 19, lid 1 van de Wro. In de onderstaande lijst is per onderwerp aangegeven:

- 1) Welk departement primair verantwoordelijk is voor de rijksreactie;
- 2) Uit welke regeling of welk beleid de onderwerpen voortkomen;
- 3) Waarom het rijk die onderwerpen moet blijven toetsen. De motivering is vaak ontleed aan de Nalevingsstrategie van het ministerie van VROM. Daarin is aangegeven hoe groot het effect kan zijn voor gezondheid, veiligheid, duurzaamheid en sociaal welbevinden als de gemeente het desbetreffende onderwerp niet, of onjuist opneemt in ruimtelijke plannen. Aan de hand van de Nalevingsstrategie wordt ook bekeken hoe groot de kans is dat een gemeente het onderwerp niet, of onjuist opneemt in haar ruimtelijke plannen als het rijk de gemeentelijke plannen niet meer zou toetsen voor dat onderwerp. Bij enkele onderwerpen is ook de politieke en bestuurlijke aandacht relevant (gedacht kan worden aan de recreatiewoningen).

Bij de onderwerpen die van belang zijn voor gemeenten wordt verschil gemaakt tussen thema's en gebieden.

1. Thema's:

- a. Externe veiligheid, zowel bij inrichtingen als bij bovengrondse en ondergrondse infrastructuur; VROM ; basis Nota Ruimte, par. 2.3.5.3. en par. 4.8.4.2., Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (Bevi) en Nota risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen; motivering veiligheid.
- b. Luchtkwaliteit; VROM; basis Besluit Luchtkwaliteit 2005 (BLK 2005; motivering gezondheid.
- c. Aandacht voor de ruimtelijke onderbouw van de beschikbare ruimte (SER-ladder) en benutting binnenstedelijk gebied; VROM; basis Nota Ruimte par. 2.2.6; duurzaamheid.
- d. Bedrijventerreinen: topprojecten nieuwe bedrijventerreinen; EZ; basis Nota Ruimte par. 2.2.6; duurzaamheid.
- e. Onrechtmatige bewoning recreatieverblijven; VROM; basis Nota Ruimte, par. 3.4.5.3.; motivering duurzaamheid; accent ligt hierbij op handhaafbare voorschriften om permanente/onrechtmatige bewoning aan te pakken.
- f. Locatiebeleid; VROM; basis Nota Ruimte, par. 2.3.2.6.; motivering duurzaamheid; dit onderwerp moet getoetst worden totdat het rijk de richtlijnen van de provincies heeft goedgekeurd.
- g. Cultuurhistorie; OCW; basis Nota Belvedere, Monumentenwet 1988 en nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg; motivering: duurzaamheid.
- h. Direct en indirect ruimtebeslag Defensiereinen; Defensie; basis Structuurschema Militaire Terreinen, motivering gereedstelling en instandhouding krijgsmacht.
- i. Hoofdverbindingssassen; V&W; basis Nota Ruimte, par. 2.2.4.; motivering: veiligheid en duurzaamheid.
- j. Basisrecreatietoervaart; LNV; basis Nota Ruimte, par. 3.4.5.4.; motivering: duurzaamheid.
- k. Bereikbaarheid en toegankelijkheid toeristisch/recreatieve voorzieningen; LNV; basis Nota Ruimte, par. 3.4.5.4.; motivering: duurzaamheid.
- l. Energieprojecten, zoals elektriciteitscentrales (inclusief kerncentrales), hoogspanningsverbindingen van nationaal belang, windparken van 50 MW en meer en exploratie, winning en opslag van gas, aardolie en aard-

warmte; EZ; basis: Nota Ruimte, par. 4.8.3.1 en 4.8.3.2; motivering: vitaal belang samenleving en Nimby-karakter.

2. Gebieden:

- a. EHS, VHR-gebieden en Nb-wet-gebieden; LNV; basis Nota Ruimte, par. 3.3.2. en Natuurbeschermingswet 1998; motivering duurzaamheid.
- b. Nationale Landschappen; LNV; Nota Ruimte, par. 3.4.3.; motivering duurzaamheid.
- c. Gebieden met een rijksbelang inzake de cultuurhistorie, zoals werelderfgoedgebieden, beschermde stads- en dorpsgezichten, gebieden van (inter)nationaal archeologisch belang; OCW; basis: Nota Belvedere, Monumentenwet 1988 en nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg; motivering: duurzaamheid.
- d. Uiterwaarden; V&W; Nota Ruimte, par. 3.2.1. en beleidslijn Grote Rivieren; motivering veiligheid en duurzaamheid.
- e. Kust; V&W; basis Nota Ruimte, par. 4.3.; motivering veiligheid en duurzaamheid.
- f. Waddenzee; VROM; basis Nota Ruimte, par. 4.4.; motivering duurzaamheid;
- g. IJsselmeergebied; V&W; basis Nota Ruimte, par. 4.6.; motivering veiligheid en duurzaamheid.
- h. Rotterdamse haven; VROM; basis Nota Ruimte, 2.2.5.3. en PMR; veiligheid en duurzaamheid.
- i. Vliegvelden, i.c. Schiphol, regionale vliegvelden en militaire vliegvelden; VROM, V&W en Defensie; basis Nota Ruimte, par. 2.2.5.2. par. 2.3.4. en par. 4.8.2., Structuurschema Burgerluchtvaart, Structuurschema Militaire Terreinen; motivering veiligheid/gezondheid.
- j. Rijksbufferzones; VROM; Nota Ruimte, par. 2.2.3.5.; motivering duurzaamheid.

LIJST VAN AFKORTINGEN

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AVP (incl. MJP)	Agenda Vitaal Platteland met Meerjarenprogramma
BDU	Brede Doeluitkering
BRO	Besluit op de Ruimtelijke Ordening
DGR	Directoraat-Generaal Ruimte (VROM)
DGM	Directoraat-Generaal Milieu (VROM)
DGW	Directoraat-Generaal Wonen (VROM)
DURP	Digitaal Uitwisselbare Ruimtelijke Plannen
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
GOB	Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf
GSB	Grote Steden Beleid
IPO	Interprovinciaal Overleg
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
LOG	Landbouwontwikkelingsgebied
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
NB-wet-gebieden	Natuurbeschermingswetgebieden
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RHS	(nationale) Ruimtelijke Hoofdstructuur
VHR-gebieden	Vogel- en Habitatrichtlijngebieden
Vinex / Vinac	Vierde nota ruimtelijke ordening Extra, en actualisering daarvan
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
WGR	Wet Gemeenschappelijke Regelingen
WGR-plus	Nieuwe Wet Gemeenschappelijke Regelingen per 1-1-2005
Wro	nieuwe Wet ruimtelijke ordening

Colofon

Dit is een publicatie van het ministerie van VROM.

U kunt de Nota Ruimte en deze publicatie raadplegen,
downloaden en bestellen via www.vrom.nl.

Daarnaast kunt u de publicaties ook aanvragen via
Postbus 51 Infolijn: 0800 - 8051

